

1713.

- 20° ^o Thomarius, Christianus: De regulis fidei principum
Germaniae circa acquisitionem praecipua. 3 Bampol.
- 21° ^o Thomarius, Christianus, fac. juris. . . Decanus:
Schedesma inang. juridicum de concubinato
- 22° ^o Thomarius, Christianus: De concubinato 2 Bampol. 1732
1748
- 22° ^o Thomarius, Christianus: De usu practico doctrinae
institutionum de legitimatione. 2 Bampol. 1713: 1724
- 23° ^o Thomarius, Christianus: De remissione facta pignoris
vel hypothecae, per remissionem debiti et consensum
in alienationem ibi. 3 Bampol. 1715, 1727: 1735
24. Thomarius, Christianus: De usu practico doct. instit.
tionum de nuptiis.

[Faint, illegible handwriting, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

212
DISSERTATIO IURIDICA INAUGURALIS, 1703
DE
CONCVBINATV, 212

QVAM
PRAESIDE
DN. CHRISTIANO THOMASIO, 8

ICTO CELEBERRIMO,
FACVLTATIS IVRIDICAE H. T. DECANO,

PRO LICENTIA

SVMOS IN VTROQVE IVRE HONORES DOCTORALIA
MORE MAIORVM CAPESSENDI,

IN ACADEMIA FRIDERICIANA,

ERVDITORVM EXAMINI SVBIECIT

ERHARDVS IVLIVS KIECHEL,

VL MENSIS,

AD D. VIII. APRIL. ANNO MDCCXIII.

VT DESIDERIIS MVLTORVM SATISFIERET,

I E N A E,
REC. LITTERIS IO. BERNH. HELLERI, 1748.

UNIVERSITÄT
VON
MAGDEBURG
DR. CHRISTIANO THOMASIO
R. O. L. I. E. N. T. I. A
ERHARDVS IVIVS
AD
R. O. L. I. E. N. T. I. A
R. O. L. I. E. N. T. I. A

DISSERTATIO INAUGURALIS IURIDICA,
DE
CONCUBINATU.

Scopus Dissertationis. I. Methodus dicendorum. II. Concubinatus Hebraeorum ante legem licitus. III. Eiusque à matrimonio differentia genuina. IV. Ratione concubinus post legem Mosaicam premituntur sex presupposita. V. Concubinus conditio post legem Mosaicam. VI. In specie intuitu libertatis dimittendis concubinas. VII. Concubinus omnis an à Christo & Apostolis fuerit prohibitus. VIII. Concubinus jure Gentium licitus. IX. Item & apud Græcos. X. Romanorum sententia de Concubinato ante Christianismum intuitu provincialium, libertarum, ancillarum. XI. Intuitu ingenuarum. XII. Concubinus illicitus si quis jam uxorem habeat. XIII. Differentie præcipua concubina ab uxore jussa. XIV. Concubinus Romani honestas in comparatione ad concubinatum Hebraeorum. XV. Respondetur objectionibus, quasi concubina sit nomen voluptatis. XVI. Durasse opinionem de honestate concubinus etiam apud Christianos Imperatores usque ad Leonem Philosophum. XVII. Occasio, qua inceptum fuerit, concubinatum habere pro scortatione auctoritas patrum ecclesie. XVIII. Imprimis Ambrosii. XIX. Hiero-

*Hieronymi. XX. Potissimum vero Augustini. XXI. Non ta-
men mox in Ecclesia ante Novellam Leonis recepta. XXII. An
post Novellam in Imperio Occidentali recepta fuerit, iure Civi-
li vel Canonico, dubitatur. XXIII. Licentia concubinitus
sub Imperatoribus Germanis. XXIV. Rationes contra licen-
tiam concubinitus. XXV. Rationes pro licentia concubina-
tus. XXVI. Vera ratio concubinitus tamdiu tolerati lasciviam
cleri Pontificii, XXVII. Primus inter Pontifices Leo. X. ini-
tio seculi decimi sexti concubinitum prohibuit, astute magis
quam serio. XXVIII. Postea in ordinatione politica 1530. ea-
dem prohibitio sed frigide nimis repetita. XXIX. Nec initio
reformationis concubinitus omnis pro turpi habitus. XXX.
Exemplum illustre concubinitus liciti adhuc in medio seculi deci-
mi sexti. XXXI. Paulo post concubinitus in Concilio Triden-
tino prohibitus, & à Francisco Hotmanno oppugnatus. XXXII.
Et in ordinatione politica 1577. prohibitio repetita. XXXIII.
Ab illo tempore concubinitus apud nos illicitus. XXXIV. U-
sus Dissertationis presentis. XXXV.*

§ I.
Non est animus defendere licentiam (a)
Concubinitus, nec impugnare leges
hodie receptas concubinitum sub pœ-
na prohibentes; saltem id ostende-
mus, concubinitum nec ad fornicationis, nec ad
stupri, nec ad adulterii genera olim tam apud Heb-
ræos, quam apud Romanos, etiam in primis secu-
lis Christianæ religionis, pertinuisse, sed inter concubi-

cubinum & matrimonium aliquam quidem, verum exiguam fuisse differentiam, quod vero hodie pro stupri, aut fornicationis, aut adulterii specie habeatur, ejus originem deberi juri Canonico, (b) & ex parte (c) hypothese juris Pontificii à Protestantibus jure optimo-maximo negatæ, (d) quod matrimonium sit sacramentum.

(a) Licentia duplex est, alia externa, alia interna. Illam voco, cum quis agere potest efficaciter sine metu pœnæ; vel nullitatis, aut ignominia. Hanc, cum quis agere potest sine læsione virtutis & honestatis ex lumine rectæ rationis deducenda. Unde facile patet, licentiam hanc duplicem non continere quidem species ubique oppositas, quales sunt v. g. homo & bestia, sed separabiles tamen, quales sunt v. gr. multæ divisiones juridicæ & morales, v. g. obligationis in externam & internam, actionis in rei persecutoriam & pœnalem &c. Ita v. gr. in testamentifactione concurrere possunt licentia externa & interna. Ita licentia externa potest esse sine licentia interna, v. gr. si quis sine læsione præceptorum justitiæ violet leges decori & honesti, quo pertinet vulgare dictum: non omne quod licet, honestum est. Ita denique licentia interna potest esse sine licentia externa, v. g. si quis testamentum faciat sine requisitis testamenti receptis. Huc respexit etiam versiculus vulgatus: *omnia cum licentia* (extrinseca licentia; etiam parum honesta, *non licet esse pium*) cum tamen pietas hæud dubie ad licentiam internam pertineat, vera scilicet & rationalis non fucata. Ostendit autem contextus, quod nolimus defendere licentiam concubi-

natus externam, etsi subinde in ipsa dissertatione examinari simus rationes communes, quæ afferuntur, etiam à nostratibus, contra licentiam concubinatus internam. Multa enim, quæ abstrahendo à legibus civilibus, intrinsece licent, non minus recte legibus civilibus sunt interdita, e. g. matrimonium sine benedictione sacerdotali.

(b) Juris Canonici voce hic paulo latius utor, pro omni jure, quod originem debet Patribus Ecclesiæ, vel Episcopis, & eorum doctrinæ, hypothesebus & consiliis, etiam si id à principibus Christianis per modum legum & constitutionum imperatoriarum sit publicatum, quale jus passim extat in Codice, tam Theodosiano, quam Justiniano, (& hujus intuitu in prioribus titulis libri I. Codicis,) item in Novellis Leonis & aliorum Græcorum Imperatorum. Quatenus enim jus Canonicum strictè sumitur pro eo jure, cujus hodie doctores creamus, ex infra dicendis patebit, id sibi non constare, ac intuitu concubinatus & ejus licentiæ sibi aperte contradicere.

(c) Dico ex parte. Nam confusio ista concubinatus cum stupro, scortatione, adulterio haud dubie antiquior dogmate de Sacramento matrimonii. Confer. interim de origine doctrinæ de septem sacramentis. Ziegl. ad Lancell. lib. 2. tit. 1. §. 2. p. 391. in fine.

(d) Non tamen propterea quisquam arbitretur, quod male cohzreat doctrina nostra, dum diximus, nos nequaquam impugnatuos esse leges hodiernas, concubinatum sub pœna prohibentes, cum tamen hic statim subnectamus, earum originem vitiosam esse. Ergo videri priorem assertionem non esse seriam, sed latere angvem in herba &c. Sed facilis ad eam objectionem erit responz

responsio: Non omne, cujus origo vitiosa, ipsum vitiosum. Pleraque formæ vestimentorum, maxime muliebrium, ambitioni, luxuriæ vel stultitiæ originem debent, propterea tamen non putandum, quod vir sapiens sine vitio ejusmodi vestimentis uti non possit. Imo quotidiana testatur experientia, eos & eas, qui quæve in emendatione vestimentorum initium sapientiæ, vel plane criterium sanctitatis quarunt, egregie falli, cum ista affectatio non raro ex occulta quadam vel ambitione vel avaritiâ originem ducat. Sed, ut etiam exemplo alio propius ad thema nostrum accedente sententiam nostram illustremus: v. gr. necessitas benedictionis sacerdotalis in matrimonio legitimo haud dubie pariter originem debet hypothese doctrinæ Pontificiæ de sacramento matrimonii. Propterea tamen non solum recte Principes Protestantés hanc necessitatem hujus benedictionis retinent, sed & imprudenter ageret, qui Principi Protestanti suadere vellet, ut necessitatem illam lege publica abrogaret, etsi quibusdam in locis Evangelicæ religionis illa certo modo sit abrogata. Vid. Sim. à Leewen *Censur. Forens.* L. 1. c. 14. num. 1. 3. & 7.

§. II. Ac ea quidem methodo utemur, ut nec nimis anxie collectione eorum, quæ ad scopum nostrum faciunt, terminos dissertationis Academicæ transgrediamur, (a) nec superficialia etiam tractatione rædium paremus Lectori. Igitur initio Legis Mosaicæ sententiam de concubinato & materiis affnibus exponemus. Tum obiter ta-

ctis

Etis moribus Græcorum & aliorum populorum sententiam legum Romanarum tam ante, quam post susceptam religionem Christianam exhibebimus, earumque differentiam à concubinato Hebræorum ostendemus. Porro originem & progressum concubinitus interdicti summam trademus, ac denique de usu dissertationis præsentis pauca monebimus.

(a) Neque enim tempus nobis superest, eam inquisitionem ac collectionem instituendi. Et si maxime superesset, postularer rerum collectarum ordinatio ac explicatio adhuc longius temporis spatium, & sic loco disputationis integrum volumen essemus exhibituri.

§. III. Quod igitur Hebræos (a) attinet, ante omnia videndum, quomodo ante legem Moisaicam concubinitum consideraverint. Ubi nullum est dubium, inter matrimonium & concubinitum exiguam fuisse differentiam, cum & polygamia & divortia, (b) imo etiam ipsi innuptarum concubitus extra matrimonium, vel libidinis vel mercedis causa, pro licitis fuerint habiti. (c) Quare tunc concubinitus erat conjunctio facile dissolubilis maris etiam uxorem jam habentis (d) & foeminae (e), absque affectione maritali (f) liberorum procreandorum causa. (g)

(a) Pri-

(a) Primario hic utemur textibus Scripturæ Sacrae. Rabbīnorum tradita, quæ magna diligentia collegit Seldenus in libris partim *de jure Nat. & Gent. sec. discipl. Hebr.* partim *de uxore Hebraica & de successione*, parum curabimus, hęc tamen, ut ea non prorsus negligamus, quatenus videlicet rectæ rationi & Scripturæ Sacrae non repugnant.

(b) *Matrimonium ex jure, quod Ebraei vocant naturali, erat viri & fœminæ sive unius sive plurium fœminarum tam ex concubinato, quam ex consensu præcunte conjunctio, vitæ consuetudinem continens. Non adjicimus individuum, quod Christiani habemus in matrimonii definitione. Neque enim separari aut dividi negabant conjuges, seu matrimonium dirimi, nisi ex singulari aliqua legis permissione, seu repudiî causa neque communis consensus necessarius erat, ut dirimeretur. Neque individua dici potuit vitæ consuetudo, quæ æquo jure à marito pluribus communicaretur. &c. Seldenus de J. N. & G. Sec. disc. Hebr. lib. 5. c. 7. ab initio. Eadem est sententia Grotij de J. B. & P. L. 2. c. 5. §. 8. Conjugium naturaliter esse talem cohabitationem, (intellige concumbendi & liberorum causâ inicitam, quæ fœminam constituat quasi sub oculis & custodia mariti, cum accessione fidei, qua se fœmina mari obstringat. Scio equidem, communiter impugnari hanc Seldeni & Grotij sententiam, sed rationibus parum firmis, vel jus naturale cum positivo confundentibus, vel falsas aut dubias Rabbīnorum vel cleri Pontificij hypothèses fundamenti loco supponentibus. Abstrahendo enim à lege positiva omnes societates naturales omnibus gentibus communes finibus differunt, adeoque fines cujusque societatis particulares iis formam dant & essentiam*

essentiam. At matrimonii finis ex communi etiam consensu est procreatio sobolis. Ergo etiam ad societatis conjugalis essentiam nihil amplius requiritur, quam utriusque sexus conjunctio, conjuncta cum vitæ consuetudine ad obtinendum hunc finem directa, quod etiam volunt Seldenus & Grotius. Et si autem Dn. Præses in *Fundam. J. N. & G.* docuerit, debere etiam in matrimonio procreationem sobolis esse *decoram*, cum tamen decorum, etiam naturale, non in puncto consistat, sed varios gradus sub se contineat, cavendum simul est, ne, si societas aliqua pro fine habens procreationem sobolis, sit minus decora, quam altera, ea pro injusta aut indecora vel turpi statim habeatur, sed saltem pro minus perfecta aut minus decora.

(c) *Fæminam, cui potestas erat sui & dominium, id est innuptam sui, in aliquam concubitus vicem, sine consensu in vitæ communionem, copiam, ante legem Mosaicam licite ajunt permisisse, seu locasse, aut se sic tradidisse, ut pro breviusculo ejusmodi amplexuum momento sive amica, sive meretricis, modo neutra earum alteri nupta esset, sive locationem transactionemve aut concumbentis possessionem concederent, eque ac cuiusque alicujus rei mancipii locationem usumfructumve, Seldenus de J. N. & G. S. D. H. l. 5. c. 1. pag. m. 575. ubi etiam eum in finem citat Ambrosium lib. 1. de Abrabamo c. 4. qui tamen jam non est ad manus. Adducitur etiam ad hujus sententiæ illustrationem historiola de Juda & Thamar ex *Genes. XXXIX. p. 14. seq.* Et quamvis eidem ob stare videatur poena capitalis, qua Judas Thamarẽ punire voluit, ipse tamen Seldenus alibi *d. tract. lib. 7. c. 5. p. 851.* respondet, eam poenam non ex jure naturæ aut lege Noachidarum,*

darum, sed ex jure civili seu positivo sive à Juda Principe sive aliter superinducto esse derivandam. Quæ tamen responsio minime satisfacit. Si enim Rabbin, dum docent, ante legem Mosaicam concubitum libidinis causa vel data mercede licitum fuisse, loquuntur de licentia interna, eorum sententia aperte falsa est. Si vero loquuntur de licentia externa, non tollitur istud dubium per istam responsionem, partim quia manet objectio, concubitum Thamaris non fuisse licitum, quia fuerit punibilis, (etiam si ex lege civili) partim, quia nulla pœnæ determinatio fuit ex jure naturali, sed omnis juri civili ortum debet. Ergo mallem respondere, Judam ex iracundiæ præcipitancia sine regulis justitiæ dictitasse illam pœnam nurui, postea vero sedato affectu errorem à se commissum agnovisse. Conf. Cleric. in *notis ad Genes. Cap. XXXIIIX.* Unde fabula haud dubie est, dum dicunt, Thamarem absolutam esse ex voce cœlesti, quam *Bath Col seu filiam vocis* nominant, cujus mentionem facit Seldenus *d. p. 85r.*

(d) Cum vero legitima uxor consensu præcunte, eoque concubitu confirmato, in vita consuetudinem acciperetur, pluresque ita simul possent rite haberi, cumque matrimonium pro alterutrius conjugis arbitrato, nunquam non esset, etiam sine libello (ante legem) solvendum; sequitur, concubinam, que item in concubitum & vita consuetudinem æque adscisci solet, nec leviori divortii genere disjungi posset, aut nomine tenus duntaxat, aut saltem dignitatis minoris, (ubi v. g. ancilla esset, aut generis obscuri) ratione ab uxore discrepasse & jugalem vero contrarium nodumque utrique eundem ipsum fuisse. Seldenus *d. Tract. l. 52 c. 7. p. 598 seq.* ubi & statim ostendit, concubinas etiam promiscue dici uxores à Philone, Augustino, aliis. B. 2 (e) Ut

Ut patet exemplo concubinarum Nachoris
Abrahami, Jacobi *Genes. XXII. 24. XXV. 5. XXXV. 24.*
Conf. Seldeni. *d. p. 592.*

(f) Alium tamen maritum non habentis.
(g) Per affectionem maritalem hic intelligo com-
municationem dignitatis, qua maritus pollet. Ergo tum
temporis concubinatorum finis non fuit extinctio libidinis,
adeoque hoc intuitu concubinatorum neque fornicationis,
neque stupri species fuit: imo & pro adulterio haberi non
potuit, quoniam polygamia tum erat permissa.

§. IV. Ergo tum quidem nulla alia inter
concubinatum & matrimonium, item inter con-
cubinam & justam uxorem fuit differentia, quam
ut justæ uxores participarent de dignitate mariti,
concubinæ vero essent ancillæ vel ex genere ob-
scuro natæ. (a)

(a) Repete locum Seldeni ad §. *preced. lit. d. de-*
scriptum. Huc pertinet etiam locus Philonis apud Sel-
den. *d. p. 592. Nabor, Abrahæ frater duas habuit UXORES,*
justam & concubinam. Clericus ad *Genes. XXII. 24. Si que-*
ratur, quale fuerit concubinarum & justarum uxorum discrimen,
quatenus ex sacris litteris colligi potest, apparet quidem
concubinas eodem in honore non habitas. Hagarum nunquam
equiparavit Sara Abrahamus, atque ex adibus, hæc volente, e-
jecit. Returam amandavit etiam cum liberis. Verum quod-
nam inter utrasque discrimen esset in aliis, non liquet. Rabbi-
ni volunt, concubinam fuisse uxorem servam absque scripto do-
tali & sponsalibus, cujus liberi legatis tantum, non hereditate
fruantur. Sed ut hæc posterioris ævi consuetudine vera sint,
certe

certe antiquis temporibus omnia non obtinebant, nam concubinatum filii pariter erant juris, nisi pater noller. Idque exemplo filiorum, Jacobo ex concubinis natorum, constat. Idem ad Genes. XXI. 10. Confer Seldenum de J. N. & G. & c. d. l. p. 593. & de success. Hebr. in bona def. c. 3. p. 11.

§. V. Antequam vero nunc videamus, utrum ratione concubinitus per legem Mosaicam aliquid novi statutum fuerit, præsupponendum, quod 1) Polygamia virilis in lege Mosaica fuerit permessa, aut certe non abrogata, (a) 2) quod intuitu divortii licentia pristina hactenus fuerit restricta, ut uxori regulariter non permetteretur à viro divertere, (b) marito vero ex justa causa permissum fuerit, uxori dare libellum repudii, (c) 3) quod lege Mosaica saltem concubinitus cum aliena uxore, non vero cum alieno marito pro adulterio fuerit habitus, (d) 4) quod pro stupro fuerit habitus concubitus libidinosus cum virgine vel vidua honeste vivente, nec tamen pœna graviori coercitus, (e) 5) quod scortatio cum foemina, quæ corpore quæstum facit, interdicta quidem fuerit, sed pœna tamen ejus lege determinata non legatur, (f) 6) quod etiam liberi incestuosi & illegitimi parentibus ab intestato successerint. (g)

(a) Vid. Seldenus de J. N. & G. l. 5. c. 6. p. 585. seq. & de Uxore Ebraica lib. 1. c. 9.

B 3

(b) Sel.

(b) Seldenus de U. E. l. 3. c. 22. p. 343. seq. junct. cap. 17. circa finem & cap. 19. paulo post initiam, ubi simul tradit exceptiones.

(c) Deuteron. XXIV. v. 1. seq. ubi mentio fit rei for-
 dz seu turpis. De cujus intellectu postea gravis dissensio
 orta inter sectam Sammazanam & Hillelianam, quam la-
 tius exponit Seldenus de Uxor. Hebr. Lib. 3. c. 18. seq. Et
 Lutherus etiam noster reddidit, um irgend einer Urfa-
 che wissen, quæ erat sententia Hillelis, rejecta tamen à
 Christo in disputatione cum Pharisæis Matth. XIX. v. 3. In-
 terim non contemnenda etiam est conjectura Clerici ad
 dict. locum Deuteronomii. Judæos ante orta diffidia inter
 Sammai & Hillel, in praxi secutos esse sententiam Hillelis,
 cum nullus fuerit judex constitutus, qui examinaret, an
 maritus justam causam dimittendi uxorem haberet, nec
 ne.

(d) Levit. XVIII. 20. & XX. 10. Deuter. XXII. 22.
 videlicet ob toleratam polygamiam virilem. Adde Hu-
 berum in præf. ad Instit. civ. de publ. Judic. §. 5.

(e) Deuteron. XXII. 23. Seldenus de U. E. l. 1. cap.
 ultimo.

(f) De scortatione prohibita agunt in sacris litte-
 ris textus Levit. XIX. 29. de patre filiam prostituentem, Leo-
 vit. XIX. 9. de comburenda filia sacerdotis, si scortari cœ-
 perit, Deuter. XX. 21. de lapidanda scœmina, quæ in domo
 patris scortata, postea nubendo se virginem mentita, ac
 à sponso virgo non inventa fuerit, Deuter. XXIII. 17. quod
 non debeat esse meretrix inter Israelitas. Deuter. XXIII.
 18. de non inferendo in ædem DEI dono prostibuli. Cœ-
 terum dissentiant interpretes, quid in lege Mosaica per
 mere-

meretricem & scortum intelligatur, an in genere ea, quæ corpore quæstum fecit, an in specie quæ intuitu cultus idolatrici corpus prostituit, an etiam illa, quæ omnibus promiscue uluram corporis indulgit. Vid. Seldenus de *J. N. & G. l. 5. c. 4. p. 576. seq.* item Clericus *ad citata loca legis Mosaiæ.* Et nullum est dubium, Deuter. *XXII. 21.* per foeminam in domo patris scortatam, forte etiam Levit. *XXI. 9.* per filiam sacerdotis scortationi indulgentem, intelligi, non scortationem strictè dictam, quæ stupro opponitur, & publicam corporis prostitutionem supponit, sed foeminam stuprum passam, idque occultantem. Credo etiam, nullum subesse dubium, quod in populo Israelitico non tolerata fuerint lupanaria publica, interim, uti apud Protestantés hodie, ubi etiam lupanaria publica non tolerantur, non desunt tamen foeminae, quæ corpore quæstum faciunt, & cum pluribus pro mercede concumbunt; ita etiam verosimile est, apud Israelitas ejusmodi prostibulorum exempla non defuisse. De horum autem pœna nihil determinatum legitur in legibus Mosaicis. Nam textus Levit. *XXII. 5.* & Deuter. *XXII. 22.* utpote de casibus plane specialibus loquentes huc non pertinent. Nullum tamen est dubium, quin ejusmodi scorta minimum pro infamibus fuerint habita. Conf. Cleric. *ad Deuter. XXII. vers. 27.*

(g) Qui Mamzeres vocabantur. Vid. Seldenum latius probantem successione liberorum illegitimorum *in tractat. de successione in bona defuncti cap. 3.*

§. VI. His præsuppositis jam quæritur, an concubinatus etiam post legem Mosaicam in usu fuerit?

fuerit: (a) cum quibus foeminis concubinatus
 fuerit permissus: (b) & quamam concubinatus à
 matrimonio & prohibitis concubitus (c) specie-
 bus fuerit differentia, tam ratione formæ (d) quam
 ratione effectus: (e) Ubi variantibus subinde
 Doctorum sententiis videtur verosimile, concubi-
 natum non fuisse prohibitum lege Mosaica; ra-
 tiora vero exempla in scriptura sacra concubinatus
 occurrere, adeoque imprimis ante constitutos re-
 ges rariorem ejus fuisse usum. (f) Porro pro con-
 cubinis usurpatas esse vel foeminas Israeliticas, quæ
 uxores duci poterant, vel ancillas & peregrinas seu
 extraneas, quæ Israeliticam religionem non profi-
 tebantur, etiamsi essent profelytæ domicili. (g)
 Has vero concubinas nec pro stupratis, nec pro
 meretricibus nec pro adulteris fuisse habitas, nec
 pro justis uxoribus. (h) Denique concubinatum
 à matrimonio justo secretum fuisse, quod iterum
 concubinæ non in pari dignitate fuerint constitu-
 tæ, ut uxores, & quod concubinatus contrahere-
 tur sine pactis dotalibus & præcedentibus sponla-
 libus, aliisque justarum nuptiarum solennitati-
 bus; (i) cæterum etiam ex concubinis quibus-
 vis natos liberos successisse in bona parentum, nisi
 patri aliud placuerit; (k) & concubinatum, etiam
 cum

cum ancilla & extranea, etsi non fuerit laudabilis, fuisse tamen impunem. (1)

(a) Rationes dubitandi. 1) Concubinarum nullo mentione in lege Mosaica. 2) Nec sacra scriptura exempla concubinarum indubia ante constitutos Reges memorat. Tempore Regum autem constitutorum non pauca, etiam sub primis regibus usu introducebantur, quæ non adeo convenirent cum lege Mosaica.

(b) Ratio dubitandi. Seldenus docet quidem matrimonium apud Hebræos non fuisse cum ancilla, nec cum profelyta domicilli, imo ne quidem cum omnibus indistincte profelytis iustitia, si fuerint ex populis, quorum conjugia interdicta erant Israëlitis, nisi post aliquot generationes: sed tamen an concubinaatus cum istis personis fuerit licitus & impunus, perspicue non tradit, sed vel fluctuat, vel rationes dubitandi pro negativa suppeditat ostendendo, quod si non omnes, saltem plerique concubitus ejusmodi verberibus fuerint coerciti. Vid. Selden. *de J. N. & G. l. 5. c. 4. p. 577. Sc. 12. 13. 14. 15.*

(c) Potissimum à scortatione, cum concubinaatus cum extranea seu gentili pro specie scortationis videatur fuisse habitus. Confer Selden. *d. lib. 5. cap. 12. p. 641.* Unde & mater Jephthæ, quæ videtur fuisse concubina, vocatur meretrix. Jud. XI. 2. seq.

(d) Tum ratione impunitatis, ubi vide, quæ modo notavimus *lit. b.* tum ratione licentiæ dimittendi concubinam, an etiam hic iusta divortii causa requisita fuerit, aut minimum solennitas libelli repudii, etiam in dimittenda concubina fuerit necessaria, supposito quod concubinaatus fuerit permissus aut impunus, & quod inter concubina

binæ & uxoris dimissionem ante legem nulla fuerit differentia. Neque meminero, hanc quaestionem à Seldeno & Clerico aliisque esse tractatam; tum ratione successio- nis liberorum ex concubinis natorum, an illi successerint patri nec ne? Sunt autem nonnulli Doctorum, qui do- cuerunt, concubinarum liberos in genere non successisse patri. Seldenus *de success. in bona defuncti cap. 3. pag. 11.* & communis Rabbinorum doctrina est, natos ex ancilla & extranea seu gentili ad successionem patris non fuisse ad- missos, eoque trahunt etiam, quod fratres Jephthæ eum à successione excluderint. Idem *ibid. p. 13. seq.*

(f) Concubinatum non esse prohibitum in lege Mosæica constat ex ipsa legis inspectione. Ratiorem su- isse ejus usum ante Reges inde verosimile est, quod pauca ante regnum constitutum memorentur exempla concu- binarum in sacris litteris, aut si referantur, videantur ta- men aut esse dubia, aut quæ continere videantur aliquid irregularitatis. Ita Judicum IX. v. 18. Abimelechus filius Gideonis natus dicitur à terva seu pellice, id est, concubi- na. Ita Jephtha Judic. XI. 1. dicitur filius Galahadi ex meretrice, quæ tamen mox aliena mulier, id est, alieni- gena dicitur, i. e. concubina. Ita Simsonis uxor: Philistæa Judic. XIV. non erat justa uxor, etiam uxor vocetur, sed con- cubina. Ita Levita Judic. XIX. 2. seq. uxor pellex seu concubina memoratur, & tamen vir ejus vocatur, ac so- cieri & generi ibidem fit mentio, quia videlicet & ante le- gem & post legem concubinæ erant uxores secundariæ aut instar uxorum. Conf. Cleric. *ad distaloca.* Seldenus *de J. N. & G. Lib. 5. c. 7. p. 594.*

(g) Etiam Seldenus in libris *de J. N. & G. & de Ux. Ebr.*

Ebr. doctrinam de concubinis post legem Mosaicam earumque differentiam à concubinis ante legem satis distincte explicet, & quandoque fluctuet, diserte tamen in tractatu de *success. in bona defuncti cap. 3.* non solum concubinarum earum, quæ nec ancillæ, nec extraneæ seu Gentiles, sed in uxores rite duci potuissent, mentionem *non procul ab initio p. 9.* facit, sed & paulo post *p. 14. in medio & p. 16. circa finem* alteram concubinitus speciem cum foeminis, quæ conditionis servilis, aut extraneæ seu gentiles, vel etiam profelytæ domicilii erant diserte asserit. Quorum etiam pertinent exempla memorata concubinarum Gideonis, Galahadi, Simionis.

(b) Non pro *justis uxoribus*, quia his & ante legem & post eam opponuntur; non pro *stupratis*, quia stuprum supponit concubitus non frequenter continuatum; non pro *adulteris*, quia adulterii conceptus, ut §. *preced.* jam notatum, involvebat saltem concubitus cum aliena uxore, non pro *scortatricibus*, vel *meretricibus*, quia nec corpore quæstum faciebant, nec pluribus copiam corporis indulgebant, sed erant Uxores secundariæ. Unde Judic. XIX. & concubina Levitæ scortata esse dicitur, intuitu concubitus non cum Levita, sed cum aliis, adeoque eo in loco concubinitus & scortatio minimum ut distincta proponuntur. Unde & de universo Hebræorum concubinitu Calvinus in *Commentario ad Genesim*, adductus ab Alberico Gentili de *nuptiis L. 1. c. 4.* in fine ita sensit: *Concubina Hebræis, que thori sociæ, non bonorum: item & legibus omnium gentium, secunda uxor, non SCORTUM.* Interim hætenus dicta suppeditant divisionem concubinitus Hebræici in concubinitum omnino licitum, tam quo-

C 2

ad licentiam internam, quam externam, videlicet cum
 ſœminis, quæ in uxores rite duci potuiſſent, & in concu-
 binatum illicitum, quoad licentiam internam, conf. Sel-
 den. *de ſucceſſ. in bon. def. c. 3. pag. 16. in fine*, etſi per mox di-
 cenda & hic fuerit licitus extrinſece, id eſt, impunis, cum
 ſœminis quæ uxores duci non poterant, ſcilicet cum ex-
 traneis idololatriæ addictis, ne videlicet commercio ejus-
 modi familiari Iſraelita à cultu veri DEI abducerentur.
 Caterum an concubinitus cum ancillis, cum quibus et-
 iam poſt legem Moſaicam non erat juſtum matrimoni-
 um, pro licito an illicito fuerit habitus, ſubſiſto, etſi non
 diſſitear, hunc concubinitum ſecundum circumſtantias
 plerumque conjunctas conſideratum, haud dubie ad illi-
 citos concubitus fuiſſe referendum, quatenus videlicet
 ancillæ religioni Ethnicæ erant addictæ, aut Judaïſmo
 nondum initiatæ, de qua initiatione confer Seldenum *de*
J. N. & G. L. 2. c. 3. p. 149. ſeq. & cap. 5. p. 172.

(i) De priori i. e. concubina, inferiori dignitate
 quam uxoris, nullum credo eſſe dubium. Neque enim
 hic quicquam mutatum legitur in lege Moſaica. Ante
 eam vero concubinas non participariſſe de dignitate mariti
 jam oſenſum *in notis ad ibidem 4.* Poſteriorem differen-
 tiam quod attinet, de ea vide Seldenum *de J. N. & Gent. l.*
5. c. 7. p. 593. ſeq. de U. E. lib. 2. c. 9. & de ſucceſſ. in bona de-
ſuncti c. 3. p. 9.

(k) De concubinarum primi generis liberis late
 id probat Seldenus *d. cap. 3. p. 9. ſeq.* quamvis *p. 11.* diſſenti-
 entes ex Chriſtianiſ ſcriptoribus adducat, quibus tamen
ibid. perſpicue reſpondet. De concubinarum ſecundi ge-
 neris, ſcilicet ancillarum & extranearum liberis idem agit
 p. 15.

p. 15. seq. perplexè tamen loquitur, sic ut nescias, utrum patet, Jephtham à fratribus justè ab hereditate paterna exclusum esse nec ne. Clericus ad illum de Jephtha locum Judic. XI. v. 2. videtur equidem à nobis dissentire, dum sic loquitur: *Revera aliena (i. e. Ethnicæ) mulieris minime solenni ritu ductæ liberi non poterant hereditatem cum aliis ex legitima susceptis adire, nisi aliter patri visum esset.* Cui loco si jungas eum, quem jam supra *ad ibesin 3. in fine* descripsimus, patet, Clericum id velle; ante legem natos ex concubina successisse patri, nisi pater nollet, post legem non successisse, nisi pater vellet. Verum uti posterior assertio intuitu natorum ex concubinis primi generis haud dubie erronea est; ita & intuitu natorum ex concubinis secundi generis non probatur nisi forte ex doctrina quorundam Rabbidorum, quorum tamen auctoritati alias Clericus parum tribuit. Unde si ea quæ scriptura de Jephtha tradit, expendas, verosimilius videtur, eum injustè à fratribus ab hereditate paterna esse exclusum. Ut ræcè am, nullam apparere rationem diversitatis, cur nati ex incestuoso concubitu mazeris succederent parentibus, etiam post legem Mosaicam, nati vero ex concubinis extraneis non succederent. Conf. jam notata *ad ib. 5. lit. g.*
 (1) Conf. jam dicta *ad ib. 5. lit. f.* Quæ vero apud Seldenum *de J. N. & G. lib. 5. c. 12. & de U. E. lib. 1. c. ult. de coitu illicito pœnis variis multarum, verberum &c. nota* leguntur, videntur pertinere ad mores Judaicos ut sequentium temporum, videlicet post Synedrium institutum. Conf. modo dicta *lit. b.*

§. VII. Quod vero pristinam libertatem dimittendi concubinam viris indultam attinet, videtur

detur verosimilius, nec hanc per legem Mosaicam fuisse restrictam, aut ad solennitatem dandi libelli repudii adstrictam.

Repete modo annotata *ad ib. preced. lit. d.* Ratio assertionis nostrae in eo consistit. Etsi Moses discrete dicat, non dimittendam esse uxorem nisi dato libello repudii, & jam supra notaverimus *ad ib. 3. lit. d.* & *ad ib. preced. lit. b.* concubinas etiam dictas esse uxores, i. e. secundarias; cum tamen in dubio termino analogo absolute posito regulariter intelligatur species nobilissima, tandiu verosimilis erit assertio, in lege Mosaica de dando uxoris libello repudii, per uxores intelligi uxores justas, non concubinas, donec justis rationibus probetur contrarium.

§. VIII. De sententiis Rabbiorum circa licentiam aut prohibitionem sub tempore Synedrii hic non erimus solliciti, (a) saltem videamus, an concubinatus omnis (b) à Christo vel Apostolis fuerit prohibitus. Non arbitramur, neque enim prohibitionem hanc probant rationes & textus ab aliis eum in finem adducti. (c)

(a) Ob rationes jam supra *ad ib. 3. lit. a.* expostitas.

(b) Dico omnis. Unde jam non disputabimus de concubinato secundi generis cum foemina, cujus matrimonium erat prohibitum, sed ad scopum nostrum sufficit, si probaverimus, saltem concubinatum primi generis scilicet cum illa, quae justa uxor esse poterat, non esse prohibitum.

(c) Sic Havemannus *Gamol. Synopt. lib. 2. §. ult. p. 380.*

380. *Concubinatus non est conjugium.* Hoc dum tantum à Deo est institutum, omnes reliquæ commixtiones extra matrimonium sunt prohibita & damnata. Genes. II. 23. Matth. XIX. 7. 6. I. Cor. VI. 13. 15. Hebr. XIII. 4. Hic vero quod rationem ab Havemannno adductam atinet, ea quidem videtur supponere regulam communem; institutionem divinam habere vim legis, quam si sano sensu exponas, uti non negamus, ita tamen communem ut vulgarem ejus explanationem, unde Havemannus illam illationem, qua utitur, deduxit, pertinere ad arcana politica Papatus jam notavit Dn. Præses in *Cautelis circa præcognita Jurispr. Eccles. cap. 5. n. 13.* Loca scripturæ quod concernit, textus Genes. II. 23. probat saltem, matrimonium à Deo esse institutum, quod nemo negat. Locus Matth. XIX. 5. 6. agit de divortio justæ uxoris. Textus Paulini I. Cor. VI. 13. 15. & Hebr. XIII. 4. loquuntur de scortatione prohibita. Ac concubinatum primi generis non fuisse speciem scortationis, hæcenus ostendimus, & agnoscit ipse Havemannus *d. l. n. 2. p. 377. seq.* Conf. Huberum in *prælect. ad instit. de publ. judic. §. 50.*

§. IX. Uti vero hæcenus dicta monstrant, nec Mosen nec Apostolis credidisse, concubinatum seu conjunctionem arctiorem domesticam cum fœmina sine affectu maritali, esse rem in se, & nisi aliæ quædam peculiæ circumstantiæ accederent, illicitam, turpem, dictamini rectæ rationis aut legi forte alii divinæ universali adversam; ita etiam apud alias gentes similis persuasio de licentia concubinatus obtinuit.

H. G.

H. e. Etsi apud alias etiam gentes, tam orientales quam occidentales, semper differentia quaedam inter matrimonium & concubinatum, justam uxorem & concubinam, filios legitimos & nothos fuerit, non tamen usquam legitur, quod antiquitus apud ulla gentes concubinatus pro actu turpi aut scortationis specie fuerit habitus. Negativam probare non est nostrum, sed incumbit dissentientibus probare affirmativam.

§. X. Ut saltem duobus verbis de Graecis memoremus, & apud hos concubinatus fuisse prolicitis habitos, & scortationibus fuisse oppositos, ex eleganti Demosthenis loco videri id potest, ex quo simul patet, concubinatum etiam apud hos à matrimonio justo discrepasse potissimum dignitate & proposito.

Demosthenes orat. contra Neeram: *Meretrices (εταίρας, amicas) enim gratia voluptatis (ἰδούης libidinis) habemus, concubinas (παύδανας pellices) àà quotidianam corporis curam (vel ancillis, cura huic inservientibus tanquam concubinis utendo, vel etiam concubinatu utendo, tanquam remedio ulationis ad evitandos morbos ex nimia castitate oriundos, item ad evitandam libidinem vagam, non intendendo quidem primario generationem sobolis, sed tamen eam non impediendo, adeoque non libidinis causa) uxores vero, ut liberos legitimos gignamus (τὴν παιδοποιήσασθαι, γυναικας, cum ex concubinatu non nascerentur liberi legitimi, sed nothi seu naturales, non illegitimi aut spurii) & rei domesticae fidam custodiam praestitamus, (de dignitate mariti participantem & omnis vitae confortem)*

tem) Scilicet in concubitu cum meretrice vult esse propositum libidinis explenda regulariter procreationem sobolis impediens, cum concubina propositum vitanda fortationis absque tamen affectione maritali, & citra intentionem concubinam retinendi, cum uxore insuper propositum participandi utramque fortunam, & sine justa causa eam non dimittendi &c. Huc pertinet etiam Mulsouii doctrina in libro *de scopo nuptiarum* apud Stobaeum *Sermone 68. Vita ac generationis liberorum communionem caput esse nuptiarum dicebat. Siquidem sponsum & sponsam hoc nomine inter se conversari oportet, ut simul & vivant, & una liberos gignant, & omnia existiment communia; nihil vero proprium ne corpus quidem suum. Permagis enim facienda est hominis generatio, quae tali conjugio producitur. Verum hac (sobolis procreatio) non satis est ad nuptias, cum & aliter ipsis (viro & foemina) cura nuptias conjunctis (in concubinato) fieri (idem) posset. Sed omnino communis vita in matrimonio requiritur, & mutua viri uxorisque cura alterius pro altero, tum in secunda tum adversa valetudine, denique omni tempore. Hujusmodi curam & procreationem liberorum unusquisque desiderans nuptias contrahit.*

§. XI. Pergamus ad Romanos. Horum ante Christianismum susceptum de concubinato haec fuit sententia: Cum senator non posset libertinam ducere, eamve, cujus pater materve artem ludicram fecerit, (a) nec Praeses provincialem, (b) nec civis Romanus ancillam uxorem habere posset, (c) permixtus tamen iis erat concubinatus cum

D

liber-

libertina provinciali, ancilla. (d) Imo etsi patronis in genere non erat prohibitum ducere libertas, honestius tamen erat patrono libertam concubinam, quam matrem familias habere. (e)

(a) l. 44. §. 1. de ritu nupt.

(b) l. 38. §. 57. eod.

(c) pr. Inst. de nupt. junct. l. 32. de R. I.

(d) De senatoribus quidem nulla, quod meminere, lex extat in Pandectis, videtur tamen id asserendum, partim, quod patroni in genere potuerint libertarum concubinatu uti, partim argumento l. 1. C. de nat. liber. De concubinatu vero praesidis cum provinciali est l. ult. de concub. De concubinatu ancillarum nullum est dubium: arg. l. 24. ff. de R. N. junct. l. 1. C. de Nat. lib. Et clarius l. penult. de reb. aut. judic. possid. l. denique 8. ff. de pignor. l. ult. C. comm. de manumiss.

(e) l. 1. pr. de concubinis. Verba legis clara sunt, ut nesciam, quid in mentem venerit Dionysio Gothofredo, ut in notis ad eam ea plane in alienum sensum verteret, ac si Ictus dicere voluerit *honestius esse patrono, ut liberta alteri sit concubina, quam uxor*. Interim verosimile est, Gothofredum non perspexisse rationem connexionis verborum legis allatorum cum casu ibidem formato, uti & alii difficultatem in hac lege agnoscunt. Vid. Scharidius in *Lexico voce concubina*, qui dicit, quosdam priorem illius legis partem pro adulterina habere. Nobis sufficit, rationem assertionis haud dubie desumendum esse ex argumento ab interdicto senatori matrimonio libertinae petito. Caterum non putarem, assertionem illam cum ab Ulpia-

Ulpiano *in d. pr. l. 1. verbis initialibus* proposito pugnare, ubi quaestio tractatur, an concubina recte à patrono invito recedere possit, modo cum hac lege jungas, quæ Ulpianus alibi *l. 11. de divortis* & *l. 3. pr. de adulteris*, item Marcellus *l. 21. de ritu nupt.* differit. Sed ista quidem prolixius ostendere nostri instituti non est, ob ea, quæ supra §. 2. *lit. a.* jam notavimus. Interim ex *d. l. 11. de divort.* etiam probatur, patronis cum libertis interdum justum etiam matrimonium intercessisse, etsi facilius solvendum, quam in aliis matrimoniis fieri solebat. Conf. Schard. *in Lexico voc. concubina.* Per furorem tamen patroni concubinatus cum liberta non tollebatur. Paulus *l. 2. de concubinis.* Cujus assertionis rationem etsi Dionysius Gothofredus *in notis ibid.* quarat in eo, quod nec matrimonium solvatur furore mariti, puto tamen magis respexisse ad ea, quæ Ulpianus *in l. 11. circa finem de divortis* differit, atque voluisse tradere limitationem ibi ab Ulpiano dictorum.

§. XII. Caterum uti cum libertis alienis etiam erat concubinatus, (*a*) modo is non fieret invitis patronis, (*b*) ita quod ingenuas attinet, licet saltem cum iis erat matrimonium, non concubinatus, nisi essent in obscuro loco natæ, vel quæstum corpore fecerint, vel adulterii damnatæ essent, vel quis expressa testatione hoc manifestum fecerit, quod eas concubinarum loco habere velit, alias ejusmodi cohabitationes pro stupris habentur. (*c*) Quod tamen hanc ultimam assertionem

nem attinet, verius videtur, (d) in dubio hic pro matrimonio esse præsumendum, (e) & huc respexisse videtur Paulus, dum ait, concubinam ex sola animi destinatione æstimandam. (f)

(a) L. 3. pr. de concub.

(b) Per modo notata ad tb. preced. lit. e.

(c) Ulp. l. 1. §. 2. Marcianus l. 3. pr. de concub. Unde & Ulpianus d. l. 1. §. 1. notat, *solas eas in concubinau haberi posse absque metu criminis, in quas stuprum non committitur.*

(d) Igitur puto hic antinomiam contineri. Marcianus d. l. 3. pr. de concub. putat, cum qui cum ingenua, honeste vivente, cohabitaret, & non diserte testetur, quod ea velit tanquam concubina uti, habendum esse pro stupratore. Contra Modestinus & Papinianus in locis statim adducendis, docent, in dubio talem non pro stuprata, sed pro uxore habendam.

(e) Modestinus l. 24. de R. N. *In libera mulieris consuetudine non concubinatus sed nuptia intelligenda sunt, si non corpore questum fecerit.* Papinianus l. 31. pr. de donat. *An maritalis honor vel affectio (aut an concubinatus) præcesserit, personis comparatis, vite conjunctione considerata perpendendum esse respondi, neq; enim tabulas facere matrimonium.* Ubi vides, rationem non in eo esse quaerendam, uti quidam volunt, quod in dubio actus magis pro licito quam illicito sit præsumendus, sed aliunde petendam esse. Scilicet, ut puto, ab illo genere matrimonii, quod usu fieri olim dicebatur, & aliis duobus generibus, per *confarreationem* & *coemptionem* opponebatur, sed de quibus hic

hic non est locus prolixius differendi. Sed hic novam crucem interpretibus fixit Papinianus, an Tribonianus *in l. 16. §. 1. de his, quæ ut indignis*, quæ lex ab omnibus lecta, sed ob obscuritatem nescio an ab ullo intellecta fuerit, ut facile patet, si quis saltem Dion. Gothofredi notas & Antonii Fabri ibidem citatas lucubrationes evolvat.

(f) *L. 4. de concub.* Id est abstrahendo à circumstantiis specialibus nec simpliciter præsumendum esse pro matrimonio usu contracto, si v. g. mulier illa dubiæ conditionis corpore quæstum fecisset, aut adulterii damnata, aut obscuræ conditionis esset, nisi forte ab eo qui consuetudine ipsius usus esset, non honore pleno dilecta esset, ut loquitur Papinianus, *d. l. 16. §. 1.* sed pro amica saltem habita &c.

§. XIII. Cæterum an Romanis nondum ad Christianismum conversis etiam licitus fuerit concubinatus, si jam uxores haberent, valde disputatur. (a) Mihi negativa videtur verosimilior. (b)

(a) Vide Wissenbachium *ad tit. Cod. de Concubin.* Huberum *ad ff. de concub.* Schard. *in Lex. voc. concubina.*

(b) 1) Ob textum Pauli *l. 2. recept. sentent. tit. 20. Eo tempore quo quis uxorem habet, concubinam habere non potest.* Saltem dubium injiciunt verba statim sequentia: *Concubina Igitur ab uxore solo DELICTO separatur.* Et si enim pro *delicto* legas *delectu*, & hanc emendationem defendas ex alio Pauli loco modo adducto *l. 4. de Concubin.* manet tamen dubium in voce *igitur*, cum etiam admissa hac emendatione nulla videatur horum verborum cum

precedentibus esse connexio. Sed quicquid tamen hujus sit, Schardii correctio, in priore assertione vocem *nota* expungentis, haud dubie est violentior, ob jam dicenda.

2) Probatur argum. l. 121. §. 1. de V. O. ubi *boni mores* vocantur, si quis uxori concubinam non superinducat, conf. Dion. Gothofr. *ibid.* 3) Argumento d. l. ii. de *divortiiis* *in fine* verbis, *est concubinam sibi adhibuerit.* 4) Spectat etiam huc lex Pauli 144. de V. S. *Libro memoraliu* Massurius scribit, *pellicem apud antiquos eam habitam, que cum uxor non esset, cum aliquo tamen vivebat, quam nunc vero nomine amicam, paulo honestiore concubinam appellari.* Gravius Flaccus in libro de jure Papiniano scribit, *pellicem nunc vulgo vocari, que cum eo, cui uxor sit, corpus misceat, quosdam, (legendum quondam, ut jam Pacius emendavit) eam, que uxoris loco sine nuptiis in domo sit, quam *παλλακὴν* Græci vocant.* Non obit. l. 3. §. 1. de *concup.* Nec adulterium per concubinum ab ipso (viro) committitur. Nam quia concubinitus per leges nomen assumit, extra legis pœnam est. Casus hic, inquit dissentientes, non potest nisi de viro uxorem habente intelligi. Ego contra; si de viro uxorem habente intelligatur, erit quæstio Domitiana, quia vir uxorem habens, cum soluta jure divino pariter & Romano non committit adulterium, ut partim ex supra dictis, partim ex mox dicendis, patet. Ergo verosimile est, per adulterium in hoc loco intelligi *stuprum* argumento l. 6. §. 1. de *adult.* l. 101. de V. S. adeoque frustra hanc responcionem à Wissenbachio adductam ad argutias refert Hubertus. Interim illud ex hæctenus dictis liquet, concubinitum viri uxorem habentis fuisse quidem illis temporibus pro turpi & vitioso habitum, et impunem, si v. g. ancilla quis

quis aut libertina, aut ingenua corpore quaesitum faciente, ut concubina uteretur, concubinatum autem soluti caeteris paribus fuisse honestum & intrinsece licitum, ut statim videbimus.

§. XIV. Quae igitur de concubinatus Romani & justii matrimonii differentiis jam alii notarunt, non repetemus. (a) Ad nostrum scopum pertinet illas differentias notasse. Concubina, non pro adultera habetur, nec pro stuprata, (b) nec pro meretrice, (c) sed pro ea, quae uxoris loco interim esset, (d) & dignitate saltem ab uxore differret, (e) atque pro lubitu & sine ulla solennitate dimitti posset, & divertere à viro, nisi patrus esset. (f) Liberi vero, ex concubina nati, non succedebant patri, quia non erant in potestate, poterant tamen iis à patre legata relinqui, imò poterant heredes institui. (g)

(a) Vid. Schardius voce *concubina*.

(b) Per l. 6. §. 1. l. 34. §. 1. ad L. Jul. de adult. l. 101. de V. S. inter quos textus nulla est contradictio, secus ac arbitratur Schardius d. l. Adde Huberum ad *Instituta de publ. judic.* §. 5. & ad ff. de adult. §. 1. & 2. ubi refutat dissentientem Carpozovium.

(c) Quia concubina & meretrix, seu ea, quae corpore quaesitum facit, sibi opponuntur, l. 24. de Rit. nupt. l. 3. pr. de concub. Adde Dion. Gothofr. in not. ad Nov. 91. Leonis lit. 1.

(d) Un-

(d) Unde & monebant Jureconfulti, incestum vitandum in concubinato *l. 1. §. 3. de concub.* Imo & adulterium committebatur in concubinam, si modo talis fuerit, quæ in concubinatum se dando matronæ nomen non amiserit, utpote quæ patroni concubina fuerit *l. 13. pr. ad L. 7. de adult. conf. Cujac. l. 3. Obs. 18.*

(e) *L. 49. §. 4. de legatis 3.*

(f) Argumento *l. 11. de divort. l. 1. pr. de concub.*

(g) Vide plures textus citatos à Wiffenbachio in *comment. ad l. 2. 3. 4. C. de natur. lib.*

§. XV. Erat igitur tum temporis concubinus Romanorum etfi Ethnicorum, æque licitus & honestus, (a) ac concubinus Hebræorum, imo eo intuitu honestior, quod turpe apud Romanos haberetur, uxori concubinam superinducere, (b) quod apud Hebræos turpe non erat. (c)

(a) Unde concubinus dicitur per leges nomen assumisse *l. 3. §. 1. de concub.* ubi adde Gothofr.

(b) Repete dicta §. 13.

(c) *Vide supra §. 1.*

§. XVI. Neque obstat hætenus dictis, (a) quod quidam afferunt, etiam à Gentilibus turpitudinem concubinus fuisse agnitam, à Græcis pariter & Romanis provocantes ad proverbium philosophorum: Uxorem esse nomen dignitatis, mulierem voluptatis, & ad Julium Capitolinum, in vita Hadriani memorantem, quod Hadrianus dixerit,

xerit, uxorem esse nomen dignitatis, concubinam vero nomen voluptatis. (b) Præterquam enim quod ea, quæ hic de philosophorum proverbio (c) & dicto Hadriani (d) allegantur, aperte falsa sint, inspectio scriptorum variorum, vitas Imperatorum secundi & tertii seculi describentium, docet, Ælii Veri dictum, sed insigniter corruptum, occasionem huic errori dedisse, (e) aut forte commentationem Casauboni ad idem dictum, (f) quamvis, si paulo penitius inspiciatur, ea magis probeat doctrinam hæctenus traditam de honestate concubinitus, quam ejus turpitudinem. (g)

(a) Ingenii disputatoris est non solum probare thesin, sed etiam respondere ad argumenta dissentientium. Si plures objectiones reperissemus, etiam illas adduxissemus.

(b) Bruckner. *decif. jur. matrim. cap. 13. n. 17.* quod in hoc autore eo magis mirandum, quia agnovit, & latius probavit *cod. cap. 13. & seq. cap. 14.* polygamiam unius viri cum pluribus foeminis nec juri divino naturali, nec positivo repugnare; de qua tamen erant majores rationes dubitandi, quam de concubinitu.

(c) Nam 1) quæso, quinam sunt illi philosophi, qui dixerunt, *uxorem esse nomen dignitatis, mulierem voluptatis.* Cur nemo allegatur: 2) Suspectum est illud dictum, nam dignitas & voluptas sibi inepte opponuntur. Dignitati opponitur vilitas, vel carentia dignitatis, & voluptati

E

luptati

luptati studium gignenda sobolis. Ergo tantum abest, ut illud dictum philosophorum esse possit, ut potius non nisi ab illis potuerit esse inventum, qui omni iudicio philosophico destituuntur. 3) Inepta pariter hic est oppositio uxoris & mulieris, quasi mulier vel *γυνή*, vel apud Græcos, vel apud Latinos in specie concubinam denotaverit, & non utrobique sit nomen generis, uxorem etiam sub se comprehendens, & sapius, (non semper) simpliciter positum, uxorem tanquam analogatam nobilissimum denotans. 4) Contrarium docet dictum Demosthenis *supra* §. 10. adductum & expositum. Ergo si ad hoc forte respexerunt dissentientes, non laudabiliter oratorem cum philosopho confuderunt, majori vituperio digni, quod dignam Demosthenis corruperunt, & in alienum plane sensum detorserunt.

(d) Nam 1) Julius Capitolinus non scripsit vitam Hadriani, sed Ælius Spartianus. 2) In tota vita Hadriani nihil ea de re extat. 3) Nec præsumendum etiam est de Hadriano, quod tale quid dixerit, cum scilicet ipse & adulterorum amore ac nuptiarum adulteriis laboravit, ne amicis quidem fervens fidem, (Spartianus *cap. 11.*) & Antonium suum muliebriter stens. (Idem *c. 14.*) 4) Putavi quidem initio, erratum fuisse in nomine Imperatoris, & cum Julius Capitolinus scripserit vitam Antonini philosophi, hic aliquid de dicto allato me reperturum. Sed & ibi ea de re nihil, potius in fine argumentum novum pro sententia nostra inveni. *Eniſa est*, inquit Capitolinus, *Fabia, ut Faustina mortuam ejus matrimonium coiret, sed ille concubinam sibi adscivit procuratoris uxoris sue familiam, ne tot liberis superduceret novercam.* Et honestum concubini natus

natus finem, minime voluptatis aut libidinis extinctionionem, sobolis generationi oppositam.

(e) Tandem post ratiolam, & diutius ex studio veritatis continuatam inquisitionem, invenio, autores hujus dicitarii insigniter corrupisse dictum Ælii Veri, de quo sequentia refert Ælius Spartianus *cap. 5. Idem uxori conquirenti de EXTRANEIS VOLVPTATIBVS, dixisse fertur. Patere me per alias exercere cupiditates meas. Uxor enim dignitatis nomen est, non voluptatis.* Vides hic de extraneis voluptatibus sermonem esse, non de concubina vel pellice. Et tamen Verus dixit, concubinam esse voluptatis nomen. Quid dicturi essent adversarii, si nos tali fide adducere-mus autores. Credo eos gravi cum Zelo nos mala & pessima fidei accusaturos esse. Nos contra absque affectu illorum pias fraudes, ut mollissime loquamur, saltem placide ostendimus, & excusandi causas suppeditamus.

(f) Ita enim Casaubonus *p. m. 101. Tria sunt conjunctionis hujus nomina - - uxor, pellex, amica. Horum unicum est nomen dignitatis, uxor, reliqua sunt nomina voluptatis.* Sed hæc Casauboni assertio responsionem capiet ex modo notatis *lit. c.* Imo ipse statim quoad concubinam se corrigit.

(g) Ita enim continuat: *sed cum aliquo tamen discrimine. Nam honestior est pellex, ut qua accedat propius ad uxoris naturam. Est enim παλλακή Pilegescb Hebræorum, quasi legitima conjugis dimidium, & ut dicunt ipsi, Pilegiscba. Balsamon conciliorum interpret. Παλλακή δὲ ἐστὶν ἡ νομίμως ἐνὶ οὐκῶσα ζωῆς γάμος &c.*

§. XVII. Neque alia mens fuit Imperatorum Christianorum à Constantino Magno, usque ad

ad Justinianum. (a) Nam & sub his concubinatus unius cum una nec pro scortatione aut actu alio libidinoso, sed pro licito ac honesto fuit habitus. (b) Donec Imperator Leo concubinatum prohiberet, (c) jure quidem suo, (d) sed rationibus tamen ejusmodi, quæ parum persuaderent, concubinatum in se esse statum turpem & illicitum. (e)

(a) Volebam equidem constitutiones omnes Imperatorum Christianorum ex utroque codice, (Theodosiano & Justiniano repetita prælectionis) & Novellis, quæ de concubinis & naturalibus liberis agerent, pariter in ordinem redigere, earumque historiam tradere, sed, cum & hic labor excederet scopum ab initio præfixum, & istæ leges maximam partem de naturalium liberorum successione ac legitimationibus agerent, adeoque ad præsens negotium non multum conducere, sufficere hoc loco, monstrasse saltem doctrinam Imperatorum Christianorum de licentia concubinatus. Initio Constantinus M. cujus est *lex unica C. de concub.* Concubinatum in genere non damnavit, sed saltem prohibuit conjugio. A Constantino usque ad Justinianum non deprehendimus, ullum Imperatorem concubinatum habuisse pro specie scortationis, Justinianum quod attinet, jam notavit Gothofredus *ad l. 3. §. 1. de concub.* vocari concubinatum ab eo licitam (seu legitimam) consuetudinem *l. 5. C. ad Sc. Orphanorum* (quæ *lex Justiniani* est) sed & semi-matrimonium & conjugium

um inaequale in *l. 3. eod.* Quamvis autem *d. l. 3.* nec Justiniani sit, nec de concubinato quicquam in ea extet, non dubito tamen, quin Gothofredus aliam legem Justiniani habuerit pro oculis, & saltem in citatione errayerit. Confer modo notata *ad th. 16. lit. g.* Pergit Gothofredus, concubinam appellari vice conjugem in antiquis inscriptionibus & in Novella *18. cap. 5.* Justinianum dicere, quod concubina uxorem imitetur. Etsi autem nec id discrete ibi dicat imperator, argumento tamen illo Gothofredus ex *d. c. 5.* usus est, quod Justinianus ibidem ab uxore ad concubinam inferat, & in versic. *sicut enim* statuat, quod sicut quis legitima uxori alias superinducere non possit, sic nec concubina. Addo: quod ex verbis mox sequentibus, (*Et nos non praebeamus luxuriantibus, sed caste viventibus legem*) perspicue appareat. Imperatorem eam, qui concubinas plures habeat, ad luxuriantium, contra eum, qui una concubina contentus sit, ad caste viventium classem retulisse, adeoque concubinatum unius eorum una nequaquam pro statu libidinoso habuisse. Et quid verbis multis opus est. Ipse Imperator Leo, dum in Novella *91.* dicit precedentium Legislatorum constitutiones se abrogare velle, eo ipso fatetur, ante hanc ejus Novellam, concubinatum pro licito à precedentibus Imperatoribus fuisse habitum.

(c) *d. Nov. 91.* Vixit autem Imperator Leo philosophus, cujus est haec Novella, plus trecentis triginta post Justinianum annis. Alb. Gent. *de Nuptiis l. 1. c. 6.*

(d) Partim quod in arbitrio principis sit, actus etiam jure naturali licitos & indifferentes, (qualem concubinatum unius cum una fuisse haec tenus ostendimus,) pro

utilitate reipublicæ prohibere, & tales prohibitiones haud dubie subditos in conscientia obligant; partim quod multa circumstantia, quæ præcedentibus temporibus concubinatus usum svadebant, sæculo Leonis cessarent. Ita v. g. Leonis tempore & provinciales magistratus provincialem scæminam & senatores libertinam, & liber homo ancillam propriam matrimonio sibi jungere poterat &c. Et ita intelligimus verba finalia *d. Nov. 91. Ceterum vita consortem invenire difficile non est.*

(e) Saltem recitabimus verba Leonis. Thesis ejus est: *concubinatus religioni & nature adversatur secundum divina Christianosque convenientia præcepta.* Probatio thesios sequens. *Et quidem, si, cum fontem habeas sobrie inde haurire divino jure monere; qua ratione, cum puras aquas haurire liceat, lutum tu mavis. Tum tamen si fontem tu non habeas, rebus tamen vetitis uti non potes.* Hic apparet, concubinarum cum luto & rebus vetitis comparari quidem, sed eam assertionem non probari, sed præsupponi, adeoque in probatione thesios committi petitionem principii. Liceat tamen hoc loco obiter querere, Cur illi, quibus Leo in componenda hac Novella usus est, non adduxerint argumentum ex dicto Paulino *1. Cor. VII. 2. Propter fornicationem suam quisque scæminam (yuvainâ) habeat &c.* An tum temporis nondum ex illo loco argumentum adversus concubinatum fuit petatum? Et cur non? An quia sentiebant, eum non obstare concubinarum unius cum una, cum & ibi unius suam scæminam habeat? (Hieronymus *Epist. ad Oceanum. Tom. 2. Epist. pag. m. 312. Vide ne hoc, quod dicitur, unius uxoris virum, unius mulieris possit intelligi, ut ad coitum magis referatur, quam ad dotales tabu.*

ebulas.) An ob alias rationes. Sane id non omittendum videtur, quod in toto novo testamento concubinae *παλλακῆς* mentio non fiat, cum tamen Apostoli sapius fornicationis, adulterii, concubitus sodomitici; mentionem fecerint distinctam, & Apostolus in recensendis operibus carnis Gal. V. 19. adulterium, fornicationem, impuritatem distincte memoret. An dicemus, sub fornicationis voce concubinatum comprehendi? At illo tempore illa fornicationis extensio nondum erat recepta, sed hæc extensio post aliquot secula demum orta. An non opus erat, ut concubinatus distincta fieret mentio? At quis ad hanc rationem confugeret, cum tamen nullum sit dubium, concubinatum & apud Romanos & Græcos fuisse si non frequentissimum, saltem non infrequentem? An denique, quod ex regulis prudentiæ Ecclesiasticæ Apostolus eius mentionem omiserit, ne videretur, aut penitus eum improbare, si non libidinis causa susciperetur, aut approbare, cum sapius sub concubinatus specie per abusum palliaretur libido? Nihil determino, sed informationem, solidam tamen & solo autoritatis humanæ præiudicio non subnixam, modeste peto ab eruditionibus. Cæterum ut ad Leonem redeam, ab hoc quidem Imperatore non expectanda erat iusta ac prudens eorum, quæ ab Antecessoribus constituta erant, correctio, per ea quæ latius ostendit Alberius Gentilis *de nuptus lib. 1. cap. 6. & Annæus Robertus rerum judic. lib. 2. cap. 17. p. 71. seqq.*

§. XVIII. Cum igitur concubinatus & antenativitatem Christi, ab Hebræis, Græcis, Romanis, & post nativitatem Christi, sub Christianis etiam

etiam Imperatoribus, usque ad tempora Leonis Philosophi per integra novem secula (a) pro statu honesto & licito fuerit habitus, jam paucis ostendendum, qua occasione factum fuerit, ut concubinatus etiam unius cum una pro scortationis specie postea habitus fuerit. Ubi nullum est dubium, auctoritatem Patrum Ecclesiae pro ratione illorum temporum parum in Philosophia morali versatorum (b), & imprimis Ambrosii, Hieronymi, Augustini prima hujus opinionis fundamenta jecisse.

(a) Nam Leo Philosophus regnavit circa finem seculi noni.

(b) Hanc assertionem perspicue probavit Clarissimus Barbeyracus in praefatione ad versionem librorum Pufendorfii de J. N. & G.

§. XIX. Et Ambrosium quidem quod attinet, cum conceptum adulterii forte (a) extendit ad omnem concubitum extra legitimam conjugem, (b) & ideo non potuerit de concubinato bene sentire, (c) coepit etiam contra hunc differere, (d) sed ab Ambrosio quidem non expectanda erat solida doctrina morum, utpote qui alibi adulterium ante Moysen & Evangelium non fuisse prohibitum asserit. (e)

(a) Dubitanter loquor, quia etsi in jure Canonico non deprehenderim alium Patrem Ecclesiae ante Ambro-

brofium, qui adulterii hunc novum conceptum forma-
 verit, cum tamen non licuerit ob temporis penuriam Pa-
 tres Ecclesia præcedentes Ambrofium evolvere, hic nihil
 determinare volui. Interim dum Lactantium evolvo,
 video hunc aliquo modo præviſſe Ambroſio, dum *libro*
6. divin. inſtit. c. 23. ſic ſcribit: *Non enim ſicut juris publici*
(Romani) ratio eſt, ſola mulier adultera eſt, quæ habet alium,
maritus autem etiam ſi plures habeat à crimine adulterii ſolutus
eſt. Sed divina lex (utique non Molaica, per dicta ſupe-
rius §. 5. & 6.) ita duos in matrimonium, quod eſt in corpus u-
num, pari jure conjungit, ut adulter habeatur, quiſquis compa-
gem corporis in diverſa diſtraxerit. Quam ſententiam poſt-
 ea etiam repetiit Ambroſius, ut ſtatim videbimus. Inte-
 rim tamen Lactantius adulterii conceptum non porrexit
 ad quemvis concubicum extra legitimam conjugem.

(b) Ambroſius Lib. I. de Abrahamo, unde deſum-
 tus *can. 4. C. 1. qu. 4.* Neque blandiatur ſibi de legibus homi-
 num. *Omne ſuprum adulterium eſt, nec viro licet, quod mu-*
lieri non licet. Eadem à viro, quæ ab uxore debetur caſtimo-
nia. Quicquid in ea quæ non ſit legitima uxor, commiſſum
ſuerit, adulterii nomine damnatur.

(c) Quia concubinatus eſt concubitus cum ea,
 quæ non eſt legitima uxor. Et quod hic non ſolum de vi-
 ro, qui uxorem habet, cum Lactantio loquatur Ambro-
 ſius, patet ex verbis: *omne ſuprum adulterium eſt.*

(d) Ambroſius in ſermone de S. Jobanne relato in
can. 9. d. 9. 4. Dicat aliquis: *uxorem non habeo, ideo ancillam*
mibi ſociavi, (qua ut concubina utor) Audi quid dicat ſcri-
ptura ad Abrahamum: Ejice ancillam &c. Si igitur ancilla
ſilius bares non eſt, ergo nec ſilius eſt, (quæ qualis quanta?)

Cur autem &c. queritur tale contubernium, de quo nati non filii sunt matrimonii, sed testes sunt adulterii? Cur autem ejusmodi suscipiuntur adulterini, qui patri pudori sint, non honori &c. Mulier igitur tua, si talibus moribus prædita est, ut mereatur consortium, mereatur & nomen uxoris. Præsta concubinae tuae libertatem & nomen uxoris, ne tu adulter sis potius quam maritus.

(e) Ambrosius d. lib. 1. de Abrahamo. Consideremus primum, quia Abrahamus ante legem Moysi & Evangelium fuit, cum nondum interdictum adulterium videretur, pœna criminis ex tempore legis est. Ut taceam, Ambrosium passim ita extollere virginitatem & cœlibatum, ut videatur conjugium considerasse ut statum parum honestum. Dalaus de usu patr. p. 272. Barbeyrac, in præfatione citata 9.

§. XX. Sed & Hieronymus, etsi diserte non condemnet concubinatum, (a) non tamen potuit favorabiliter de eo sentire, cum de ipso matrimonio passim contemptim loquatur. (b) Sed & hæc doctrina nœvis Hieronymi annumeranda, excusandis forte, non defendendis. (c)

(a) Hieronymus in Epistola ad Eustochium Tom. 1. Epist. f. m. 138. edit. Basil. 1537. Unde in Ecclesiis Agapetarum pestis introiit? Unde sine nuptiis aliud nomen uxorum? Imo unde novum concubinarum genus? Plus inferam. Unde meretrices univira? Eadem domo uno cubiculo, sæpe uno tenentur lectulo, & suspiciosos nos vocans si aliquid existimamus. Nescias hic, an omnem concubinatum improbet, an vero saltem novum aliquod concubinarum genus. Nam omnem concubinatum non poterat novum conjunctionis

nis genus dicere. Idem in *Epist. ad Oceanum d. T. 1. f. 198.*
Alie sunt leges Caesarum, alie Christi, aliud Papinianus, aliud
Paulus noster precipit. Apud illos viris impudicitie frena la-
xantur, & solo stupro atque adulterio condemnato passim per-
lupanaria & ancillas libido permittitur, quasi culpam dignitas
faciat, non voluntas. Apud nos quod non licet feminis, eque
non licet viris. Conf. Alber. Gentil. de nupt. lib. 1. c. 5. p. 25.
 Hic quidem Hieronymus cum Lactantio adulterii conce-
 ptum extendit ad virum, non tamen diserte ad concubi-
 natum. Idem in *alia Epistola ad Oceanum T. 2. p. 319. seq.*
 contra eos disputans, qui docuerant, eum qui ante bap-
 tismum uxorem habuerat, & post baptismum alteram
 priore mortua duxerat, non posse fieri Episcopum, ele-
 gantem instantiam dat de concubina p. 321. *Queram & il-*
lud. Si quis & ante baptismum habuerit concubinam, & illa
mortua baptizatus uxorem duxerit, utrum clericus fieri debeat,
an non? Respondebis, posse fieri, quia concubinam habuerit,
non uxorem, conjugales ergo tabule non coitus ab Apostolo con-
demnatur. Subjungit itatim: Multos videmus, ob nimiam
paupertatem uxorum sarcinam declinare & ancillas suas habere
pro uxoribus (in concubinato) susceptosque ex his liberos co-
lere ut proprios: qui si forte ditati ab Imperatore stolam ipsius
meruerint, confestim Apostolo colla submittent & inuiti inter
uxores eas recipere cogentur. Sin autem principale rescriptum
eadem tenuitas impetrare non quiderit, cum Romanis legibus
scita Ecclesia mutabantur? Hic, obscurior est Hieronymus,
ut nescias, an concubinatum istum improbet, an toleret.
Denique ad cap. 5. Epist. ad Ephes. qui locus refertur can. 7.
C. 32. q. 2. Sicut non omnis congregatio hereticorum Christi
ecclesia dici potest, nec caput eorum Christus, sic non omne ma-

*rimonium, quo non viro suo secundum precepta Christi uxor
jungitur, rite conjugium appellari potest, sed magis adulterium.
Hic equidem concubinatus non nominatur, sed tamen
facile ista Hieronymi assertio ad concubinatum extendi
poterit.*

(b) Vide Barbeyrac. *d. l. Adde cap. 4. C. 32. qu. 2.*

(c) De his Hieronymi navis vide Barbeyr. *d. l. &
ibi citatos. Conf. Dn. Prafid. in cautel. circa praecogn. Ju-
risprud. Eccles. cap. 5. §. 7. & 8.*

§. XXI. Denique Augustinus saepius con-
cubinatum omnem condemnavit, (a) sed absque
rationibus justis, (b) imo ipse fateatur, quod ex
Decalogo probare nequeat, concubinatum esse
speciem fornicationis, (c) & alibi rationem sup-
peditat, concubinatum defendendi. (d) Sed quam
graviter ipse Augustinus in variis doctrinae moralis
capitibus erraverit, jam ab aliis ostensum satis. (e)

(a) Augustinus *Serm. 243, de tempore* apud Dede-
kennum *Part. 3. l. 1. Sect. 3. n. 1.* concubinatum dicit gra-
vius esse peccatum, quam adulterium, quis publice fiat.
Idem *l. 5 Homil. 49.* unde definitus *can. 6. dist. 34. Fornicari
vobis non licet, sufficienter vobis uxores. Audiat Deus, si vos
furti estis, audiant angeli. Vos contemnitis, concubinas vobis
habere non licet, etsi non habetis uxores, tamen non licet vobis
habere concubinas, quas postea dimittatis & ducatis uxores &
tanto magis damnatio vocis erit, si volueritis habere uxores &
concubinas. Idem de *bono conjugali c. 14. relato in can. 5. C.
32. q. 2. Concubinae ad tempus adhibita, nec, etiamsi causa fr-
torum**

liorum concumbant, iustum faciunt concubinatum suum. De-
 nique *ibid.* c. 3. & in iure Canonico *cap. seq. 6. d. 9. 2.* Solet
 queri, cum masculus & femina nec ille maritus nec illa uxor al-
 terius, sibi met non filiorum procreandorum, sed pro incontinen-
 tia solius concubitus causa copulantur, ea fide media, ut nec ille
 cum altera, nec illa cum altero id faciat, utrum nuptia sint vo-
 canda. Et potest quidem fortasse, non absurde hoc appellari
 concubium, si usque ad mortem alicujus eorum id inter eos pla-
 cuerit, & prolis generationem, quamvis non ea causa conjuncti
 sint, non tamen vitaverint &c. Caterum &c. si aliquam sibi
 vir ad tempus arbibuerit, donec aliam dignam vel honoribus
 vel facultatibus suis inveniat, quam comparem ducat, animo
 ipso ADULTER est, nec cum illa quam cupit invenire, sed
 cum illa, cum qua sic cubat, ut cum ea non habeat maritale con-
 sortium.

(b) Nam primus locus apud Dedekennum præ-
 supponit concubinatum esse peccatum, non probat. Se-
 cundus *can. 6. dist. 34.* flosculis quidem orationis & excla-
 mationibus (*audiat Deus, audiant angeli &c.*) utitur, nulla
 ratione. Quamvis illas exclamationes admiretur & com-
 mender Gonzalez Tellez *ad capit. 20. de sponsal. & matrim.*
f. 45. Tertius & quartus *cap. 5. & 6. C. 32. q. 2.* pariter ne-
 umbram quidem rationis alicujus ostentant, sed Augusti-
 nus quasi pro tribunali de simplici & plano pronunciat.

(c) Momentum totius controversiæ in eo situm e-
 rat, utrum concubinatus unius cum una liberorum pro-
 creandorum causa initus, sed cum libertate dimittendi aut
 recedendi, sit status turpis & fornicationis species. Hoc
 debebat Augustinus adducta saltem vel minima ratione
 probare. Sed ut vidimus, nullam attulit. Quin potius

in can. 11. caus. 32. q. 4. (qui textus desumptus est ex *questio-
nibus in Deuteron.*) ita loquitur : *Omnis mæchia etiam for-
nicatio dicitur in scripturis. Sed utrum etiam omnis fornicatio
mæchia dici possit, non mihi interim occurrit locutionis ex-
emplum. Sed si non omnis fornicatio etiam mæchia dici pot-
est, ubi sit in Decalogo prohibita illa fornicatio, quam faciunt
viri, qui uxores non habent, cum fœminis quæ maritos non ha-
bent, (quorsum etiam ex mente Augustini pertinet con-
cubinatus) utrum inveniri possit ignoro. Habes Augustini
confessionem. Jam vide, quomodo se ex hoc dubia
expediat. Sed si furii nomine bene intelligitur illicita usurpa-
tio rei alienæ, profecto et nomine mæchiæ omnis illicitus concu-
bitus prohibitus debet intelligi. Vides Augustinum redire
ad punctum circuli, unde cœperat discurrere. Quaritur,
an concubinatus sit prohibitus & turpis. Affirmatur, ra-
tio, quia est fornicatio. Objeçtio, falsum hoc nec in sa-
cris litteris sub fornicatione comprehenditur. Resp. Imo
comprehenditur, Instantia: Proba. Responsio, non
possum quidem disertis verbis scripturæ probare, sufficit,
quod sub fornicatione intelligatur omnis concubitus illi-
citus, & adeo (en reditum ad punctum circuli) concu-
binatus.*

(d) De polygamia Patriarcharum ipsiâ Fausto ob-
jeçta responder Augustinus *in cap. 7. C. 32. qu. 4.* *Quod
(matrimonium polygamicum Jacobi) quando mos
erat, crimen non erat.* Cujus dicti alius sensus esse
non potest, quam polygamiam non repugnare juri
divino universali, sed ejus prohibitionem ad leges positi-
vas easque particulares pertinere. Quod si ergo de po-
lygamia sic sensit Augustinus, cur non majori ratione
quis

quis adversus ipsum de concubinato urgere posset. *Concubinatus quando mos erat, crimen non erat*, sed pro crimine demum post legem prohibentem habendus est.

(e) Lege saltem Barbeyracum *d. l. & obstupescet*. Adde tamen *cautelae* Dn. Praefidis *d. c. 14. §. 9. 10. 11. inculcatas*.

§. XXII. Sed fuerunt saltem hæc temporis privatæ opiniones horum Patrum, non in ecclesia communiter receptæ, haud dubie ob evidentem rationum justarum defectum. Quin potius adhuc post Ambrosii mortem in Ecclesia concubinatum pro statu licito ac honesto aut saltem non inhonesto fuisse habitum, docet canon concilii Tolertani primi, (a) nequaquam de uxore iusta absque pactis dotalibus ducta loquens, (b) & locus Isidori, (c) ut canones Pseudo-Apostolicos (d) taceam. Nec verosimile est, ante Novellam illam Leonis concubinatum in aliquo concilio fuisse prohibitum, quia haud dubie locus ille hæcenus fuisset ex tenebris in lucem protractus. (e)

(a) Fuisse illud concilium circa finem seculi quarti, aut initium quinti, adeoque ante tempora Hieronymi & Augustini, sed post mortem Ambrosii habitum docet Joh. Ludov. Hartmann. *Tom. 3. Concil illustr. p. 395. seq.* verba concilii in *Can. 17.* hæc sunt: *Si quis habens uxorem fidelis, concubinam habeat, non communicet. Caterum is qui non habet uxorem, & pro uxore concubinam, à communio-*
ne

ne non repellatur, tamen ut unius mulieris, aut uxoris, aut concubina, (UT EI PLACUERIT) sit conjunctione contentus alias vivens abjiciatur, donec desinat, & ad poenitentiam revertatur. Totus contextus ostendit, concilium loqui de concubinato iusto matrimonio contradistincto. Et quamvis canon. 4. dist. 34. verba canonis 17. adducta non integra proferat, tamen & ibi videre est, sermonem esse de concubinato, non matrimonio iusto.

(b) Occasionem huic inepto effugio dedit Gratianus, qui ut aliquid afferret, quo dissentium concilii Toletani a sententiis memoratorum Ecclesiae Patrum tolleretur, praemisit dicto can. 4. dist. 34. *Concubina hic intelligitur, quae cessantibus legalibus instrumentis unita est, & conjugali affectu adestur.* Hanc conjugem facit affectus, concubinam vero lex nominat. Quod si hic sensus Gratiani esset, ad matrimonium iure naturae sufficere intentionem generandi cohabitatione continuata sobolem & talem affectum conjugalem etiam in concubinato esse, verum quidem dixisset, sed id non fuisset sufficiens ad contradictionem Patrum tollendam. Verum ostendunt sequentia apud Gratianum post dict. can. 4. quod per conjugalem affectum intelligat intentionem individuae consuetudinis, & sic falso explicat concilium Toletanum, utpote quod haud dubie de concubina loquitur, quae assumpta est interim loco uxoris cum libertate dimittendi. Observantes hoc alii, Gratianum non recte explicasse mentem concilii, dicunt, equidem per concubinam intelligi talem, quae vera quidem est uxor, sed non legitima, verum talis, quae alicui sine solemnitatibus Ecclesiasticis est sociata. Vide Zieglerum in notis ad Lancelottum lib. 4. tit. 8. §. ult. p. 293. Hic per veram uxorem

uxorem intelligant uxorem *secundariam* & *vice uxorem*, recte quidem canonem explicant, sed tamen dissensum Patrum ita non conciliant. Sin per veram uxorem intelligant cum intentione *individuae consuetudinis* & *affectu maritali* ductam, aequo falso ac Gratianus sensum concilii Toletani exponunt. Conf. Havemann, *Gamol. lib. 3. tit. 2. §. 5. Wissenb. ad tit. Cod. de concub.*

(c) Vixit Isidorus Hispalensis seculo septimo, adeoque diu post Hieronymum & Augustinum. Hic in libro de *distancia veteris & novi testamenti* inter alia & hanc differentiam ponit, relata à Gratiano c. 5. *dist. 34. Christiano non dicam plurimas sed nec duas simul (vel uxores vel concubinas, ut in veteri testamento) habere licitum est, nisi unam tantum aut uxorem aut loco uxoris, si conjux deest*, (in quo iterum à Veteri Testamento nova differentia sita est) *concubinam.*

(d) Exstat in canonibus illis Apostolicis 17. *Si quis post baptismum secundis fuerit nuptiis copulatus, aut concubinam habuerit, non potest esse Episcopus, non Presbyter, aut Diaconus, aut prorsus ex numero eorum, qui ministerio sacro deservunt.* Vid. Joh. Ludovicum Ruelium *T. 1. concil. illustr. pag. 106.* Hic equidem interdicitur concubinatus Clericis, sed non Laicis. Quamvis autem constet, canones illos esse supposititios, & seculo demum quinto aut ferius fictos, illustrationis tamen gratia eo uti possemus, quod tempore fictionis hujus nondum creditum fuerit, concubinatum in universum esse illicitum, nisi constaret, à multis credi ab haereticis eos canones esse compositas. Vide Ruelium *in disc. proemiali ad illos canones d. Tom. 1.* Ergo hoc quidem argumento superfedebat.

(e) Cum hic versemur in negativa, probatio à nobis,

bis non est postulanda, sed ostendendus erit locus ex conciliis concubinatorum damnantibus. Deprehendi equidem, postquam hæc scripseram, Gonzalez Tellez *ad cap. 6. de cobab. Cler. & Mul. f. 74.* jam à primis Ecclesiæ seculis putare prohibitum esse in variis conciliis, concubinatorum tam laicorum, quam clericorum, atque provocare ad exemplum quædam, quæ ipse adduxerit *in concil. Elibert.* Sed quemadmodum in ipso concilio Elibertano nulla talis prohibitio legitur, ita commentarius ille Tellez ad istud concilium non est ad manus, unde non possumus ad istud objectionem distinctius respondere.

§. XXIII. Imo etsi nullum sit dubium, Leonem philosophum adeo primum esse, qui sententiam Augustini de concubinato publica lege approbavit; (a) uti tamen non constat, an & quam diu in Imperio orientali ista novella Leonis observata fuerit, (b) ita, quod jus Civile imperii occidentalis attinet, notum est, Leonis Novellas non habere auctoritatem probandi, (c) imo quod jus canonicum concernit, quo hodie utimur, mirandum est, quod in decretalibus Epistolis Pontificum nullus titulus extet de concubinato, (d) ut adeo non sit à vero absterilis sententia Istorum celeberrimorum, jus canonicum non prohibere concubinatorum. (e)

(a) Per dicta §. 17. 21. 22.

(b) Sed confer tamen infra notata *ad §. 32. lit. c. n. 4.*

(c) Quia

(c) Quia tempore Leonis Philosophi imperium occidentale jam erat ad Germanos translatum. Postea vero Jus Justinianicum quidem in Germania fuit suo modo receptum, nunquam Novella Leonis.

(d) Non obstat *totus titulus de cobabitatione Cleric. & Mul.* item *cap. si concubina 55. de sententia excomm.* ubi varia poenae Ecclesiasticae in concubinas & concubinarios constituta leguntur. Nam resp. (1) Textus illi non pertinent ad concubinas in genere, sed ad concubinas clericorum in specie. (2) Ratio earum non tam quaerenda est in turpitudine concubinitus in se, quam in laesione voti castitatis, quod clerici profitebantur. (3) Neque has tamen constitutiones habuisse effectum, ut patebit ex dicendis §. 27.

(e) Vide Zieglerum ad Lancell. *lib. 4. tit. 8. §. ult. p. 993.* Wissenb. *ad cod. tit. de concubin. p. 216.* videlicet *ch. dict. c. 4. & 5. dist. 34.* Franc. Hormann. *de spuris & legitimatione cap. ult.* Conf. Havemann. *Gamol. synopt. l. 3. tit. 2. §. 5.* Esi enim reculerit sententias Augustini, tamen etiam reculit sententiam Isidori & Concilii Toletani, & Augustinus partim certam concubinitus speciem admittit. *c. 6. C. 32. q. 2.* partim ratione destituitur. Conf. *dicta sup. §. 27.*

§. XXIV. Adjuvat vero valde conjecturam de durante licentia concubinitus in Imperio certe occidentali, quod, si evolvas capitularia Regum Franciae & Imperatorum Germanorum, deprehendas perspicue, concubinitum viri, qui uxorem jam habet, quidem prohibitum legi, (a) sed

sub multa pecuniaria, (b) ratione eorum autem, qui uxores non habebant, mansisse quidem differentiam inter uxorem & concubinam, concubinatum & matrimonium, sed saltem quoad perfectionem & honestatis gradum. (c) Ut taceam exempla (d) illustriatorum ex concubinis profamibus non habitorum, sed in bonis paternis succedentium. (e)

(a) Capitulare Caroli M. & Ludovici Pii colligente Ansegiso l. 6. cap. 230. (apud Baluz. T. 1. p. 962.) *Uxorem habentes nec pellicem nec concubinam habeant.* Idem dicit cap. 433. eod. hb. 6. & lib. 7. cap. 336. Adde *Addit. 2. cap. 23. (d. T. 1. p. 1145.)*

(b) Pipinus Rex Italiae, in capit. 34. (d. T. 1. p. 540.) concubinatum uxoris prohibuit, sub poena Weigeldi.

(c) Capitulare Ansegisi Lib. 7. cap. 59. (T. 1. p. 1039.) *Non omnis mulier viro juncta uxor est viri &c. Itaque aliud est uxor, aliud concubina &c. Non est dubium, eam mulierem non pertinere ad matrimonium, in qua docemur, nuptiale non fuisse mysterium (id est sacramentum matrimonii, ut ex Hincmari epistolis perspicue probat Baluz. in notis ad Capitul. Tom. 2. p. 1234.) & capit. statim sequente 60. Non est conjugii duplicatio, quando ancilla relicta uxor adsumitur, sed profectus est honestatis.* Adde capit. 105. d. hb. 7. quod hactenus excerpta latius repetit & declarat.

(d) Ne nobis objiciatur, exemplis non esse iudicandum, sed legibus.

(e) Ita notum est, Pipinum Crassum, majorem domus,

domus, sub linea Merovingica præter Plestrudem, conjugem legitimam, in concubinato habuisse Alpaidem & ex ea Carolum Martellum genuisse. Et quamvis Clerus huic concubinato adversaretur, eo tamen non obstante, Carolum hunc Martellum, etsi nothum, Patri successisse. Vide Lehmann. *Chron. Spirensi lib. 3. cap. 19. & 20.* Ita Arnolphus, Carolomanni Ludovici Germanici filii, filius nothus, Rex Germania & Imperator factus. Et nullum est dubium, seculo nono, decimo & sequentibus concubinatum virorum illustrium, in Italia pariter, & Germania, & reliquis Europæ partibus, fuisse exempla non infrequentia, nec usquam legi, privatis & non uxoratis concubinatum esse prohibitum. Etsi autem Ludovicus pius in *Capitulari anni 816.* liberos concubinarum regiarum à successione excludat, admonet tamen fratrem seniore, liberis legitimis deficientibus succedentem, ut cum liberis regis ex concubinis natis misericorditer agat.

§. XXV. Videmus jam, quænam fuerit ratio, cur concubinatus non potuerit abrogari illis temporibus, etsi multi Pontifices & Episcopi serio id agerent, ut abrogaretur. Sane nullum est dubium, multas propositiones ut verissimas seculis illis jam fuisse receptas, ex quibus sua sponte studebat, concubinatum esse statum inhonestum. Nam 1) matrimonium habebatur jam seculo nono & decimo pro sacramento (a). 2) Ad auctoritatem majorem huic sacramento conciliandam multum conducebat persuasio, concubitum omnem

nem non sacramentalem i. e. non cum legitima uxore esse illicitum, imo fornicationis & adulterii speciem. (b) 3) Non habebatur pro matrimonio conventio partium privata, nisi accederet benedictio sacerdotalis publica. (c) 4) Dimissio uxoris citra adulterium credebatur esse contra prohibitionem Christi, etiamsi alias gravissima divortii causa subesset, quæ etiam in prioribus post Christum natum seculis ab Ecclesia fuisset admissa. (d) 5) Cessabant aut cessare credebantur causæ permissi olim concubinatus apud Hebræos & Romanos, quas jam supra hinc inde recensuimus. (e)

(a) Vide modo notata *ad thes. preced. lit. c.*

(b) Ex doctrina videlicet Ambrosii & Augustini supra §. 19. & 21. exhibita. A quibus repetit Gratianus post cap. 2. C. 36. qu. 1. *Fornicationem esse genus omnis concubitus illiciti extra uxorem legitimam.* Sed non magis hanc assertionem juri Hebraico & Romano ignoratam ulla ratione probat, ac Augustinus. Adde, quod jam à temporibus Augustini videatur constanter in Ecclesia doctum, & post collectionem Gratiani in secul. 12. etiam communiter creditum esse, adulterium ex jure universalis & jussu divino esse, etiam concubitum mariti cum soluta (quamvis hæc sententia repugnaret juri Mosaico & Romano, *vid. can. 13. 15. 16. caus. 32. qu. 6.*)

(c) Vide Hochmann. *de bened. sacerdot. cap. 2. §. 29. seq. p. 50. seq.*

(d) Vide

(d) Vide Selden. *de Uxor. Hebr. lib. 3. cap. 28. seq.*
ad finem libri.

(e) Scilicet licentiam polygamia apud populum
 Hebraeum & interdictionem nuptiarum apud Romanos
 cum ancillis, libertis, provincialibus.

§. XXVI. Contra haud dubie obstiterunt
 alia rationes non minus praegnantes, quae concu-
 binatus universi abrogationem impedierunt. 1)
 Concubinatum libidinis causa initium non con-
 fundendum esse cum concubinato scortationis e-
 vitationem intendente. (a) 2) Posterioris hujus
 causas subesse honestas, partim intuitu juvenum,
 (b) partim intuitu viduorum. (c) 3) Doctrinas
 illas de sacramento matrimonii & conceptu forni-
 cationis, ut bene omnes doctrinas matrimoniales,
 eo tendere, ut sub praetextu pietatis Laici Clerico-
 rum imperio plusquam despotico subjicerentur.
 (d) 4) Et si quis in conjunctione cum concubi-
 na habeat intentionem eam non derelinquendi,
 meliorem tamen esse hoc intuitu conditionem e-
 jus, qui concubinam habet, quam qui uxorem, si
 postea justa causa eam dimittendi oriatur. (e) &c.

(a) Qualem hactenus ostendimus fuisse Concu-
 binarum Hebraeorum & Romanorum. Quod si dicas, sae-
 pe tamen palliari libidinem sub titulo concubinatus, con-
 cedam. Sed propter abusum tamen non statim tollitur
 usus.

usus. Palliatur saepe libido sub specie matrimonii. Sed audi, quid respondeat Augustinus *can. 3. C. 32. q. 2. Quicquid inter se conjugati immodestum, inverecondum, fordidum gerunt, vitium est hominum, non culpa nuptiarum &c.*

(b) v. g. Si non habeant donum continentiae, & non possit tamen, ob deficientiam mediae sustentandae uxoris iustae, talem, quae statui eorum aequalis sit, invenire, ducendo autem vilioris conditionis foeminam vel status sui dignitatem prostituunt, vel etiam spem omnem futurae promotionis sibi pracludant. &c.

(c) Ne ducendo secundam & tertiam conjugem & multiplicatione liberorum legitimorum, conditionem liberorum primi matrimonii miseram reddant. Hoc pertinet exemplum Antonini Imperatoris supra adductum §. 16. *lit. d.*

(d) Meretur dignitas materiae, ut peculiari disertatione imo integro volumine haec observatio ad oculum demonstraretur, leges connubiales plerasque à Clero pontificio sub specie pietatis in orbem Christianum noviter introductas, primario ei fini inservisse, ut sub intolerabili jugo Laicos detinerent, ipsi videlicet ab hoc jugo exempti, cum sibi ipsis omnem matrimonii legitimum usum interdixissent. Et si vel istud ex historiis per secula colligeretur, quam tyrannidem sub hoc praetextu in ipsos Reges Christianos exercuerint Pontifices, & quantis astutiis usi fuerint, quicquid voluerint ab illis hoc medio extorqueandi, suppeditaret non parvo volumini scribendo materiam sufficientem. Speciminis loco potest esse, quid inter Henricum VIII. Angliae Regem & Pontificem hac parte gestum fuerit, & quomodo tandem ista tyrannis Pa-

palis ansam dederit, ut Henricus VIII. jugum papale excuteret.

(e) Nam si justa esset uxor, non poterant secundum tradita juris canonici aliam ducere, etiam si adultera esset, nisi dispensatione impetrata à Papa quam difficile obtinebant, imprimis privati. At concubinam poterant ex justa & gravi etiam alia causa, sine precedente impetratione à quovis superiore, repudiare.

§. XXVII. Sed hæ rationes quidem, etsi non nullius ponderis, non movebant Pontifices, ut concubinatum, pro potentia, quam in seculo duodecimo & sequentibus sibi jam paraverant, non penitus abrogarent, retinebat potius eos lascivia propria, & eminens Cleri pene totius Pontificii, cui, cum matrimonio omni interdixissent, & tamen donum continentiae ipsi concedere non possent, permittendæ erant libidines omnis generis nefandæ, & adeo etiam libidines sub specie concubinatus palliatæ, ita ut clericus ille pro casto haberetur & laudando, qui una saltem concubina contentus esset. Hoc vero præsupposito non tutum videbatur, laicis omnem concubinatum velle interdicare.

Huc pertinet charta Ludovici VI. Regis Galliarum adducta Dufresnio in Glossario sub voce concubina. Ut Clerici ejusdem Ecclesie, sicut usque modo vixerunt, permaneant: hoc tamen precipimus, ut Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi nullatenus acinceps uxores concubinas habeant: ceteri vero cu-

H

jus

juscunq̄ue ordinis Clerici propter fornicationem licentiam habeant, ducendi uxores (concubinas.) Pergit Dufresnius. Concubinas præterea olim toleratas, vel non omnino prohibitās, vel denique adeo hunc invaluisse abusum, ut eas tolerari necessum judicarent Pontifices, & ametsi subinde variis in conciliis (at in quibus?) damnatus sit colligere licet ex concilio Vermerensi anno 752. cap. 7. ex Nicolao I. P. P. Epist. 59. & in resp. ad Bulgar. cap. 3. ex Johanne VIII. Epist. 198. Vi se Crisconium in Brev. c. 230. 231. adeo ut etiam cum uxore legitima concubinam habere quodammodo liceret, quam uxoris appellatione donant capitula Herardi Archiep. Turon. cap. 110. Idem Dufrenius voce Focaria: Præsertim Focaria appellatæ Presbyterorum & Clericorum concubina (olim concubina militum l. 2. C. de Don. int. Vir. & Ux. l. 3. C. de cond. insert.) Gerardus de Schueren in Vocabul. Focaria: ein buere by den Hert. &c. Pertinet etiam huc ex gravaminibus nationis Germanicæ in comitiis Noriberg. 1533. propositis gravamen 31. ap. Schilter. de libert. Ecclæs. Germ. l. 7. c. 2. p. 582.) Sæpenu-mero compertum est, cum consecratis præsertim sacerdotibus per jura canonica legitime uxores sint interdictæ, quod de hinc pudicitiam matronarum, virginum laicorum scilicet uxorum, filiarum sororum attentant, ac noctu inter diuque sollicitant. Efficiunt quoque per assiduum ac indefessum laborem, parum muneribus, donis ac blanditiis, ut complures honestæ aliqui virgines & matronæ, partim etiam in secretis, quas, vocant, confessombus, diuturna opera labefactentur, ad peccata offendiculaque commodeantur, nec raro etiam evenit, ut hi uxores ac filias maritis patribusque detineant & remorentur, minantes interim gladio, aqua, igne ve, ulturos repetitas uxores. Atque tantorum malorum segetem ex libidine insana contrahunt &c. du-

&c. durasse vero concubinarum clericalium abufum usque ad feculi decimi sexti initium argumento est scriptum fatyricum *Demeretricum in suos amatores, & concubinarum in sacerdotis fide quodlibeti. Heidelbergensis quaestiones salibus & facietis plena* &c. quod à Jacobo Wimpfelingio acceptum Crado Udenheimius scholæ Schlectstadiensis præfectus anno 1501. typis imprimi curavit.

§. XXVIII. Tandem tamen paulo post initium feculi decimi sexti, primus, quod sciam; Leo X. Pontifex in Concilio Lateranensi prohibuit Clero, non libidines concubinatu turpiores, sed concubinatum. Videlicet pro astutia, qua polebat, ut Laicis ora obduraret conquerendi de lascivia Cleri, cum ipsimet non raro sub specie concubinatus libidinem palliarent. Quare & ita prohibitionem illam concubinatus Clericalis direxit, ut verbis quidem gravissimis videretur detestari istum Cleri concubinatum, & serio rem agere in ejus abrogatione, cæterum, si accuratius rem perpendas, id revera egit, ut laicis inde ægre fieret, & Clerici facile totam illam prohibitionem eludere possent.

Extat illa prohibitio in septimo decretalium *lib. 5. tit. 16. cap. 2.* Præcessit quidem illam prohibitionem Leonis decretum Concilii Basileensis, relatum à Gonzalez Tellez *ad cap. 6. de cobab. cleric. & mulier. p. 74. & 77.* sed tantum in admonitione subsistens nullam pœnam discriminans.

tans. Cæterum meretur observatio theſeos noſtra pe-
 cullarem diſſertationem. Hic ſaltem rem in ſummam
 contrahamus. 1.) Docet illud capitulum non obſcure,
 laboraſſe totum clerum & omnes adeo ſuperiores, etiam
 Clericos, imo Pontifices ipſos, concubinato valde libidi-
 noſo. 2.) Et tamen jubet Pontifex, Clerum vitioſum
 corrigendum eſſe, non à Laicis, ſed à ſuperiore Clero.
 3.) Quod ſi hic pœnam neglexerit, eum coercendum eſſe à
 Clero adhuc ſuperiore, & hunc denique ab ipſo Papa.
 Quis hic non videret, aſtute elidi à Pontifice querelas Lai-
 corum, eum concubinarium non facile ſoleat punire con-
 cubinatum. 4.) Hortatur quidem Laicos, ut à con-
 cubinato omni, (etiam non libidinoſo,) abſtineant, ur-
 gens doctrinas hætenus ab univverſo populo receptas,
 (quas in ſuperioribus ſatis examinavimus) quod omnis
 fornicatio ſit prohibita in ſacris litteris, & quod Apoſto-
 lus conſilium det, ut qui ſe continere nolit, uxorem du-
 cat, adeoque concubinatum Laicorum non diſerte pro-
 hibet. 5.) Sed tamen Laicos huic monito non parentes
 non relinquit puniendos magiſtratu laico, ſed hortatur
 clerum, ut divini obſervantiam præcepti canonicis reme-
 diis (i. e. excommunicatione) omni ſtudio introducere
 laborent. 6.) Certus adeo erat Pontifex, vel Laicis ita
 ora obduratum iri, ne amplius clamarent adverſus cleri
 concubinatum, vel, ſi clamare pergant, Clerum per hoc
 capitulum habiturum mille occaſiones ægre faciendi lai-
 cis, nullam vero Laicos, Clerum adigendi ad obſervan-
 tiam hujus capituli. Et, niſi me omnia fallunt, hæc et-
 iam genuina ratio eſt, cur Laici, in Gravaminibus anno
 1533. propoſitis *ad 1b. præced.* excerptis, de reliquis libidi-
 nibus

nibus Cleri quidem graviter conquesti sint de concubina-
tu clericali vero ne hiscere quidem fuerint ausi; quod
factum non esse, antea valde mirabar.

§. XXIX. Quamvis vero haud dubie mul-
ti ex Laicis postea sæpius in conventibus imperii de
libidinibus cleri variis conquesti fuerint, nihil ta-
men obtinere potuerunt, quam ut abolitio libidi-
nis Ordinationi Politicæ Augustanæ 1532. sed ver-
bis nimis generalibus, & maxime frigidis, inserere-
tur, quibus tamen etiam concubinatus notaretur,
etsi ejus diserta mentio non fieret, & verba obscu-
riora essent, utrum omnis concubinatus iis esset
prohibitus.

Res patet ex verbis dict. Ord. Polit. tit. 33. von leicht-
fertiger Beywohnung. Die weil auch viel leichtfer-
tiger Persohnen außserhalb von Gdt auffgesetzter
Ehe zusammen wohnen / auch der öffentliche Ehe-
bruch nicht gestrafft, sondern gestattet / dadurch der
Allmächtige / nachdem er wieder sein Göttlich Gebot/
hoch beleidigt / auch zu vielen Vergernissen Ursach
gibt: derohalben ordnen und wollen wir / daß ein je-
de geistlich und weltliche Obrigkeit / der solches ordent-
lich zugehöret / ein billig Einsehens haben soll / damit
solche öffentliche Laster der Gebühr nach ernstlich ge-
strafft und nicht geduldet werden. Concubinatum hic
prohiberi docent verba: außserhalb von Gdt
auffgesetzter Ehe. An omnem? dubium ob verba:
viel leichtfertiger Persohnen. Ratio cur ita obscure &
gene-

generaliter hæc sint posita, facile petenda ex dictis ad §. preced.

§. XXX. Sed nec Lutherum & Theologos Wittebergenses initio reformationis concubinitum omnem pro statu turpi & valde scandaloso habuisse, docent verba consilii a Theologis VVittenbergensibus anno 1539. Philippo Landgrafio Hassiæ dati. (a) Ut taceam, quod in consiliis matrimonialibus à Sacerio paulo post initium reformationis editis, nihil vel certe parum de concubinitu, illo tempore tamen adhuc satis frequente, agatur, nec ille ut prohibitus & turpis notetur. (b)

(a) Edidit hoc consilium Daphneus Arcuarius in *der Betrachtung vom heiligen Ehestande*. Auctores ejus sunt, vel certe ei subscripserunt, præter alios præcipui Martinus Lutherus, Philippus Melanchthon, Martinus Bucerus, Antonius Corvinus &c. Extat illud, sed ut apparet, valde mutilatum & emendatum, etiam in Sacerii *Corpore Juris matrimonialis f. m. 273. seq.* Conf. Michaelem Siricium de uxore una cap. I. pag. 44. Verba ad quæ respicio hæc sunt, apud Arcuarium p. 237. *Quodsi denique Vestra Celsitudo omnino concluderit, adhuc unam conjugem ducere putamus, id secreto faciendum, uti superius de dispensatione dictum, nempe ut tantum V. Celsi. illi persona, ac paucis personis fidelibus constet Cels. V. animus & consuetudo sub sigillo confessionis. Hinc non sequuntur ALICVIUS MOMENTI contra auiditiones, aut SCANDALA. Nihil enim est iniustitiam, principes CONCVBINAS alere &c.* Jungendus tamen

tamen cum hoc loco erit alius Lutheri locus ex *Tom. 7. Jenens. Germ. fol. 425.* Daß ihr Fürsten zum Theil den Holzweg gehet / da habt ihr es leider dahin gebracht mit eurem bösen Exempel / daß schier der Bauer nicht mehr will für Sünde halten / und habt uns zu thun gemacht / daß wir mit aller Mühe schwerlich den Ehestand fein löblich und ehrlich erhalten / ja wieder anrichten können.

(b) Prima editio prodit Anno 1553. secunda auctior anno 1569. Etiam in secunda editione nihil in toto opere inveni de concubinato, nisi fol. 224. seq. tractatulum nonneminis sub rubrica: Ein kurzer Auszug von Ehe-Sachen, aus gemeinen und doch vornehmlich Päbstlichen Rechten in Fragstücke und Antwort gestellet: darinnen zu sehen / daß es die Canonisten auch nicht allezeit so schnarrecht mit den Ehe-Sachen troffen haben. Derhalben kein Wunder; ob noch Leute seyn / die hierinnen etwa stracheln. Quod sic intelligo: Theologi tum temporis passim, nec sine ratione monuerunt, Canonicum jus multa falsa & impia docere, etiam in causis matrimonialibus. Jureconsulti vero, cum non aliam haberent normam pronunciandi, quam Jus Civile, & Canonicum, & in materia nuptiarum jus canonicum præ civili esset receptum, pergebant pronunciare secundum Jus Canonicum. Hoc pacto vero fiebat, ut principes sapius confulerent Theologos in causis matrimonialibus. His vero, rejecto jure canonico, sæpe aqua hærebat, unde sumerent fundamentum novum. Nam Theologia scholastica hic videbatur æque suspecta ac Jus Canonicum; philosophia moralis Aristotelis erat inficiens;

sciens; doctrina juris naturalis tum adhuc in puteo late-
 bat: lex Mosaica in universum ob concessionem polyga-
 miæ & divortiorum non poterat esse norma adequata
 &c. ergo fluctuabant & variabant in suis responsis, & con-
 siliis. Icti hæc videntes, haud dubie Theologis iterum
 objiciebant, hos esse fructus Juris Canonici rejecti, & fa-
 cilius esse normæ imperfectæ navos arguere, quam aliam
 normam perfectiorem substituere. Huic scommati vi-
 detur oppositus esse hic tractatulus. Qui, ut ad scopum
 nostrum revertar, de concubinato *fol. 133. b.* præter defi-
 nitionem concubinitus, & annotatam differentiam juris
 canonici & civilis quoad licentiam concubinitus, ne ver-
 balium quidem addit, unde colligere possis, quamam sit
 Autoris sententia de hac licentia.

§. XXXI. Quod vero adhuc post medi-
 um seculum decimum sextum creditum fuerit,
 concubinitum non omnem libidinis esse speciem,
 sed potius quosdam concubinitus pro sine habere
 evitacionem vagæ libidinis, & scortationis, & quod
 adhuc initio seculi decimi septimi, liberi ex tali
 concubinitu nati, nec pro infamibus, nec pro vili-
 bus, sed solum inferioris dignitatis à paterna credi-
 ti ac ita ad nuptias etiam sceminarum nobilium ad-
 missi fuerint, illustri exemplo ex familia Comitum
 Isenburgensium petito probari poterit.

In controversia inter Ludovicum Landgrafum
 Hassiæ & Wolfgangum Ernestum comitem Isenbargen-
 sem initio seculi 17. publicis scriptis ex utraque parte su-
 per

per alienatione pagorum quorundam agitata, prodit etiam Francofurti 1619. à parte Comitris Ifenburg. **Summarischer Bericht** dero zwischen &c. Hessen und &c. Ifenburg streittigen Alienations - Sache &c. ubi fol. 141. seq. *lu. 7.* legitur etiam dispositio Antonii Comitris Ifenburgensis de bonis Concubinæ post mortem ejus relinquendis, cujus verba initialia sunt: Nachdem wir nechst verschiedenener Zeit unserer Nothdurfft und Gelegenheit nach / mit gutem Vorwissen und Bewilligung &c. unserer lieben Söhne &c. die ehrbare Catharinen Gumpelin, als für unsere ehrliche Concubin, zu uns genommen / Gemüths und Meynung / unser Gewissen dadurch zu entledigen, Unzucht zu vermeiden, und vermittelst Göttlicher Gnade einen Gottseligen Wandel zu führen / und sich dann ermeldte Catharin biß anhero bey uns recht / redlich / wohl und ehrlich gehalten / inmassen sie auch hinführo thun soll und will &c. Conscripta fait illa dispositio anno 1553. & ab Antonio Comite & ejus filiis subscripta. Ibidem *f. 147. seq.* additur Copia Schreibens an die Römische Käyserliche Majestät der Wetterauschen Correspondenz - Grafen / wieder Hans Otten genandt von Ifenburg, desselben angemessnen Gräfflichen Titul betreffend. Ubi notabilia sunt hæc verba: Was massen einer Hans Otto von Ifenburg daher genannt, daß er von &c. Antonio Grafen zu Ifenburg &c. aus einer bey sich eine Zeitlang gebabten Concubin / eines Ifenburgischen Bawren und Laibs angehörigen Tochter erzeugt / unerachtet er &c. die Grafen von Ifenburg &c. in Reden und Schreiben seine gnädige Herren in Unterthänigkeit

nigkeit genant/ auch an Ihrer Liebden Ráthe und Diener anderer Gestalt nicht/ als andere der Herrschafft gemeine Untertanen/ geschrieben &c. jedoch sich nicht geschámet/ vor etlichen wenigen Jahren erstlich bey &c. dem Cammer. Gerichte &c. sich vor einen gebohrnen Grafen von Hsenburg &c. anzugeben/ und nunmehr anfangen soll bey des &c. Landgrafen zu Hessen Hoffhaltung/ und anderswo/ nicht allein sich selbst/ sondern auch/ als er neulich an eines von Adel Tochter sich verheyrahet/ der selben den Gráflichen Titul und Pradicat &c. contribuiren und geben zu lassen &c. Scripta autem sunt ista littera A. 1608.

§. XXXII. Paulo post in Concilio Tridentino 1563. Concubinatus iterum prohibitus fuit, (a) & mox anno 1566. Papa Pius V. executoriales litteras intuitu concubinariorum publicavit. (b) Circa quæ tempora etiam famigeratissimus Jureconsultus Franciscus Hottomannus, vel primus vel inter primos ex JCtis, qui humanioribus literis operam dederant, quæstionem illam: an Christianis concubinas habere liceat, tractavit, ac negativam defendit. (c)

(a) Vide Petri Sva-vis *historiam Concilii Tridentini* lib. 8. p. 708. & Sfortiæ Pallavicini *Historiam ejusdem concilii* lib. 23. cap. 8. fol. 275. qui verba decreti integra posuit. Adjiciamus saltem id in summam contractum ex Petro Sva-vi: *Contra concubinarios* (tam solutos quam uxoratos) *statuere,*

statuere, ut si ter admoniti concubinas non ejecerint, excommu-
 nicentur. Quod si per annum in concubinato permanserint,
 contra eos ab ordinario severe procedatur. Concubina si ter
 admonita non paruerint, graviter puniantur, & extra oppi-
 dum vel diocesim, si id ejusdem ordinarii videbitur, invocato,
 si opus fuerit, brachio seculari, ejeciantur. Neque tamen
 procœmium hujus decreti omittendum, uti refert Pallavi-
 cinus: Grave peccatum est, homines solutos concubinas habe-
 re, gravissimum vero & in hujus magni sacramenti singularera
 contemium admissum, uxoratos quoque in hoc damnationis fla-
 tu vivere, & audere, eas quandoque domi, etiam cum uxori-
 bus, alere & retinere. Porro notat Petrus Svaſis pag. 714.
 Ordinationem contra concubinarios per annum in excommuni-
 catione perseverantes improbant, (Galli) ut ab ecclesiasticis
 puniantur. Nam pœnarum ecclesiasticarum extremam, ulti-
 mam & maximam, secundum doctrinam omnium Patrum,
 esse excommunicationem. Itaque illam transgredi velle esse,
 in potestatem temporalem invadere, tantoque magis, quod ipsi
 facultatem sibi arrogant, concubinas è civitatibus ejiciendi se-
 culari potestatem ludum facientes illa clausula invocato, si
 opus fuerit, brachio seculari, quod perinde est, ac si affirme-
 tur, via ordinaria Ecclesiasticos exterminium istud concubina-
 rum exequi posse. Huic observationi in se justissimæ, quod
 opponeret Pallavicinus in fine cap. 9. p. 279. nihil habuit,
 præter exemplum magis dubii juris, ab inquisitorum Ec-
 clesiasticorum potestate desumptum, de quo quid sentien-
 dum sit facile patebit ex dissertatione Dn. Præsid. de origine
 processus inquisitorii §. 48. ad §. 55.

(b) Vid. septimum Decretalium lib. 5. tit. 16. c. 2.
 ubi postquam Papa crimen sodomiticum tam in Clericis
 quam

quam Laicis severe vindicandum iusserat, subjungit: *Monemus propterea omnes locorum ordinarios & in veritate sanctae obedientiae eis praecipimus, ut statuta Tridentini concilii contra concubinarios tam clericos, quam laicos, edicta districte faciant observari, reddituri Deo, ac nobis, si id omiserint, rationem.* Cur hoc monitorio, vel excitatorio opus fuerit, facile patebit, si repetas jam superius annotata ad §. 28.

(c) *De spuris & legitimatione cap. ult.* Rationibus illis utitur: 1) quod Paulus leges Ecclesiarum describens statuat, ut quisque fornicationis causa uxorem ducat, & 2) quoties de maris & foeminae conjunctione praecipitur, diserte maritos & uxores nominet: 3) quod Leo, prohibens concubinatum praecleara illa ratione utatur, de aqua lurulenta non quaerenda, cum eam e fonte ipso haurire possis: 4) quod ejus exemplum secutus Constantinus Porphyrogeneta constituerit, ut apud Christianos nullum discrimen inter concubinatum & fornicationem putaretur, teste Harmenop. *lib. 4. c. 7.* Ceterum an rationes istae Hotomanni sint sufficientes, patebit ex notatis supra ad §. 17. *lit. e.* Constat autem, Franciscum Hotomannum mortuum esse anno 1590. quo anno vero istum tractatum scripserit, non constat. Ante concilium Tridentinum id factum esse verosimile est, quod ejus non mentionem faciat Hotomannus.

§. XXXIII. Postea etiam in Ordinatione Politica Francofurtensi anno 1577. renovata, eadem, quae supra retulimus, de concubinatu repetuntur.

In tit. 26. von leichtfertiger Beywohnung. Eadem hic sunt verba, quæ jam supra ad §. 29. ex ordin. polit. 1533. retulimus, nisi quod verba: **auch der öffentliche Ehebruch &c.** eousque ad verba: **Ursach giebt** hic sunt omissa, & ratione adulterorum ac lenocinii peculiaris & distinctior pœna in dict. tit. 26. peculiaribus paragraphis sic sancita.

§. XXXIV. Et ab illo tempore Theologi pariter & J Cti Lutherani constanter responderunt, concubinatum, etiam unius cum una, etiam non uxorati cum soluta, non esse permittendum, tantum abest, ut iterum in rempublicam Christianam introducatur.

Vide consilia Wittenbergenha *Part. 4. fol. 23. sequi*
 Consilia Dedekenni *Volum. III. lib. 1. Sect. 3. a. f. 34. ad f. 41.*
 Koenig. *Cas. conscient. c. 6. de sacra cœna casu 13.* Carp-
 zov. *Jurisprud. Consist. lib. 2. def. 137.*

§. XXXV. Sed cui usui, inquis, hæc omnia? Iufficit studioso juris, ut sciat, concubinatum esse illicitum & apud nos prohibicum. Verum facilis est responsio. Interest studiosi juris & multo magis J Cti, ne Rabula fiat aut Legulejus, (a) ut genuinas LL. rationes indaget, easq; à spuris aut minus solidis secernat. (b) Interest J Cti, ut tandem aliquando confusissima doctrina de matrimonio à confusione illa liberetur. (c) Interest J Cti, ut in

quæstione, an in Republica Christiana tolerari possit, aut iterum introduci debeat concubinatus unius cum una, rejectis insufficientibus rationibus, hæctenus tantum non ubique adductis, (a) alias genuinas & evidentes substituat. (e) Interest cujuslibet Christiani sana ratione utentis, (f) ne dissentientes, (g) aut etiam alterius populi res judicatas, (b) vel mores à nostris intuitu concubinatus discrepantes, (i) ausu Pedantico, ex rationibus, sub quibus latent arcana politica Cleri papalis, ut impii & profani, vel fucata pietatis suspiriis, (k) vel affectato imperio magistratus civilis, tanquam pro tribunali condemnentur. Alios usus ut jam taceam.

(a) Rabulæ de sola praxi sunt solliciti, rationes legum & praxeos non curant. Leguleji rationes legum crepant, & rationes rationum, quas videlicet sine judicio ex aliis autoribus collegerunt, non curantes, utrum rationes quid in recessu habeant, modo autoritate aliorum sint roborata.

(b) Jcti officium est, interpretari leges, easque applicare ad negotia in societate civili obvientia. Inter primaria media genuinæ interpretationis est præcipuum, ratio legis, sive de interpretatione declarativa, sive de extensiva, sive de restrictiva sermo sit. Falsa supposita ratione legis, inanis etiam necesse est ut sequatur applicatio.

(e) Con.

(c) Confutissimam esse doctrinam de matrimo-
nio etiam apud protestantes, jam alibi docuit Dn. Praeses
de Pactis futurorum sponsaliorum tb. I.

(d) Scilicet ubique utramque fere paginam faci-
unt, omnem concubitum extra matrimonium esse scortationem, concubinatum olim quidem non fuisse actum
libidinosum, sed hodie esse meram scortationem. & si-
miles. De quibus, uti haecenus passim mentem nostram
aperuimus, ita tandem aliquando pudore suffundi debe-
rent eruditi inter Protestantes, pro rationibus istis tan-
quam si articuli fidei essent, pugnantes postquam ex ipsis
pontificiis doctoribus cordatiorum eorum imbecillitatem
vel agnoscunt discrete, vel certe non obscure in sola autq-
ritate ecclesiae hic refugium quarant. Exemplo sit Gon-
zalez Tellez, qui *ad cap. 6. de cobab. Cler. & mul. & ad cap.*
20. de sponsal. utrobique id agit, ut concubinatus turpitu-
dinem doceat, & tamen *ad d. cap. 6. f. 72.* fatetur, rationem,
quod nulla sit legitima conjunctio extra matrimonium,
petere principium, & alteram, quod in concubinatu non
sit votum procreandorum liberorum, sed explenda libi-
dinis, niti sola confessione Augustini, qui in libris confes-
sionum de suo concubinatu ante baptismum id confitea-
tur, & *fol. 74.* pariter fatetur, quod jure divino concubi-
natus sit prohibitus, sibi non tam persuaderi per autorita-
tes Jureconsultorum aut Canonistarum *ibid.* citatorum,
quam propter autoritatem concilii Basileensis, quod ex-
presse hoc asserat: Concubinatum ad fornicationem ju-
re divino prohibitam, pertinere &c. Pariter & *ad d. cap.*
20. f. 45. ad autoritatem S. S. Patrum & Concilii Tridenti-
ni provocat.

(e) Ostens

(e) Ostendamus saltem per indicem præcipuas :

1) Non omnia apud omnes esse honesta vel turpia, & quemlibet bonum civem debere sequi mores sui populi : hinc, quamvis apud Hebræos & Romanos concubinatus fuerit licitus & honestus, cessantibus tamen apud nos rationibus status Hebraici & Romani, posse eum apud nos etiam esse inhonestum & turpem. Conf. ad illustrationem hujus rationis ea, quæ disseruit Dn. Præses *de potestate Legislat. stat. imp. contr. jus comm. §. 33. f. 9.* 2) Concubinatum ad matrimonium relatum etsi non sit scortatio, tamen esse statum imperfectiorem matrimonio, secundum mores omnium gentium, nec apud ulla gentes dubium esse, quin sæpe vagæ libidinis studium sub concubinato pallietur. 3) Nullam ostendi posse vel verosimilem rationem, cur in Republica Christiana iterum post abrogationem debeat introduci concubinatus. Non favorem juvenum, cito nimis de conjunctione cum sexu foemineo cogitantium, qui v. g. in scholis vel Academiis nupturiunt antequam ad personam patrisfamilias decore sustinendam sint apti. Non favorem adulterum aut viduorum, eo prætextu utentium, se esse impares ad sustinenda onera matrimonii pro dignitate justæ uxoris, aut se nolle liberis prioris matrimonii novercam superinducere. Nam his apud nos hodie consultum est per matrimonium ad morganaticam, quod à concubinato Romanorum, aut eo, cujus *supra §. 71.* mentionem fecimus, saltem in eo differt, quod hic accedat benedictio sacerdotalis, & libertas dimittendi talem uxorem sit adempta. Vel etiam, si viri non sint in dignitate illustri constituti, adeoque horum intuitu non sit receptum matrimonium ad

ad morganaticam, his tamen non difficile erit invenire uxores, quæ non desiderent sustentationem, eorum patrimonium excedentem. Adde, quod plerumque ab iis, qui libertatem repudiandi concubinam pro lubitu, tanquam favorem insignem æstimant, concubinatus pro pallianda vaga libidine appetatur, qui adeo parum digni sunt, ut iis leges succurrant &c.

(f) Nam & inter arcana politica Papatus est referendum, quod evadeant, in casibus conscientie vel interprecandis sacris literis, abjiciendam esse rectam rationem, & solam vel præcipuam fiduciam in autoritate ecclesie esse ponendam.

(g) V. g. qui statuunt, concubinatum in se statutum & circa abusum, non repugnare juri naturæ. Conf. supra dicta ad §. 3. lit. b. Schilter. *manud. ad pbilos. moral. cap. 4. §. 39. & cap. 6. §. 18.* Plures ex Glossatoribus, qui agnoverunt, concubinatum non repugnare juri naturæ, citat. (quamvis dissentiens) Gonzalez Tellez ad d. cap. 6. d. *cobab. cleric. & mul. tom. 3. p. 74.*

(h) Ita Annæus Robertus refert *ver. judic. lib. 2. cap. 14.* in Gallia 1584. judicatum esse, donationem vel omnium vel maxime partis bonorum à patre vivo filio ex concubina nato factam, valere. Idem *ibid. cap. 17.* ostendit anno 1592. judicatum esse, filiam ex matre genitam, quam pater justo matrimonio per benedictionem sacerdotalem non consummato sibi junxerat, sed saltem apud acta sapius testatus fuerat, quod eam pro uxore legitima habuerit nec alia conditione cum ea rem habuerit, esse filiam legitimam. Utrobique multa immiscentur, quæ hæctenus à nobis deducta non parum illustrabunt.

K

(i) Ita

(i) Ita ipse Gonzalez Tellez *ad cap. 20. de sponsal. T. 4. f. 46.* refert, in Hispania modo concubinatum Laicorum fuisse permissum, modo prohibitum. Ita Brückner. *decif. matrim. cap. 13. n. 16.* ex Caccialupo narrat, quod in partibus orientalibus Christiani existentes inter Saracenos, cum non possint, nisi cum periculo vita, coire cum mulieribus Saracenis, contrahant matrimonium cum Christianis mulieribus, ibi existentibus, coram Consule Venetorum ibi existente, ita ut vir det mulieri certam dotem parvam, & ut possit illam licite retinere in illis partibus, donec ipsi placeat, & ad libitum repudiare, dummodo mulieri dicta dos remaneat. Tale matrimonium temporale nihil aliud est quam concubinatus. Ita ex communi errore Jus Justinianicum notari solet ob permissum concubinatum, & ab ejus admiratoribus quibusdam misere defendi, quasi non permiserit, sed toleraverit.

(k) Ita Huberus refert *ad L. Jul. de adulteriis §. 4.* talia suspiria, querelas & obtestationes adversus magistratum, adulteras non nisi multa pecuniaria, non vero poena capitali punire volentem.

SOLI DEO GLORIA.

Man bat, zu Erfüllung des Platzes, so viel derselbe vergönnen will, (Tit.) denen Herren Liebhabern mehrere Dispp. angeben, und darbey dienstlich melden wollen: Daß solche, wie gegenwärtige, ebenmäßig zu Jena in der Hellerschen Buchdruckerey, (mit einem gedruckten Catalogo, der bereits bis in das 7te Alphabet angewachsen ist, und noch viel

viel 1000. Stücke, von allerhand in alle Facultäten einschlagende
 Dispp. in sich fasset,) um billigen Preiß zu haben sind, als :

Breithauptii de concubinato à Christo & apostolis pro-
 hibito.

Baueri de concubitu matrimonii perfectione ante co-
 pulam sacerdotalem.

Cocceji de sceminarum sequestro.

Hertii de matrimonio putativo.

Kestneri de jure connagii.

Boehmeri controversia circa jura divortiorum editis
 opusculis agitata & boni publici causa collecta atque
 conjunctim edita.

Ejusdem de sponsalibus de futuro & de presenti in foris
 protestantium.

Brückneri de clandestinis sponsalibus.

Hoefftii de virgine stuprata à stupratore non dotanda.

Schwartzii de antiquo ritu legitimandi liberos illegiti-
 mos per pallium.

Thomasi de pactis futurorum sponsaliorum.

Ejusdem de validitate conjugii, invitis parentibus con-
 tracti, & per benedictionem sacerdotis depositi consum-
 mati.

Bodini de restringenda libertate matrimonii ineundi.

Delphini eunuchi conjugium, die Capaunen-Heyrath.

Heroldi de fato matrimonii.

Hoffmanni de die ac nocte nuptiali.

Ejusdem de aetate juvenili, contrahendis sponsalibus
 ac matrimoniis idonea.

Ejusdem de matrimonio sexagenarii cum quinquage-
 naria, senis cum juvencula, & vetula cum juvene.

- Kleinii de praefertentia matrimonii in concursu duor.
 Krausii de liberis ex matrimonio inter spurium supra-
 tamque ab alio, inito, natis.
 Linckenii de partu humano, legitimo & illegitimo.
 Ludewigii de stupro, sub matrimonii spe.
 Stryckii de fine matrimonii.
 Eiusdem de matrimonii nullitate.
 Schroeteri differentiam juris romani & germ. circa con-
 nubium impar exhibens.
 Simonis de impotentia conjugali.
 Schmidii de denunciaione ex suggestu.
 Thomasi de fundamentorum definiendi causas ma-
 trimoniales haectenus receptorum insufficiencia.
 Tentzellii de unitate carnis inter marem & foeminam.
 Vinholdi de favore juris circa modum contrahendi
 sponsalia.
 Balseri de causa & origine distinctionis sponsalium de
 praesenti & de futuro.
 Nettelbladtii de genuina sponsalium de praesenti & de
 futuro notione.
 Ludovici de conditionibus sponsaliorum impossibilit.
 Stopffelii de sponsalibus.
 Stryckii de natura sponsaliorum & divisione.
 Frilenii de conventionne morganatica.
 Schwederi de matrimonio ad morganaticam.
 Riccii de matrimonio ad morganaticam donationem
 contracto.
 Willenbergii de matrimonio conscientia, gallis ma-
 riage de conscience.

Halle, Diss., MAB T-2

TA-a

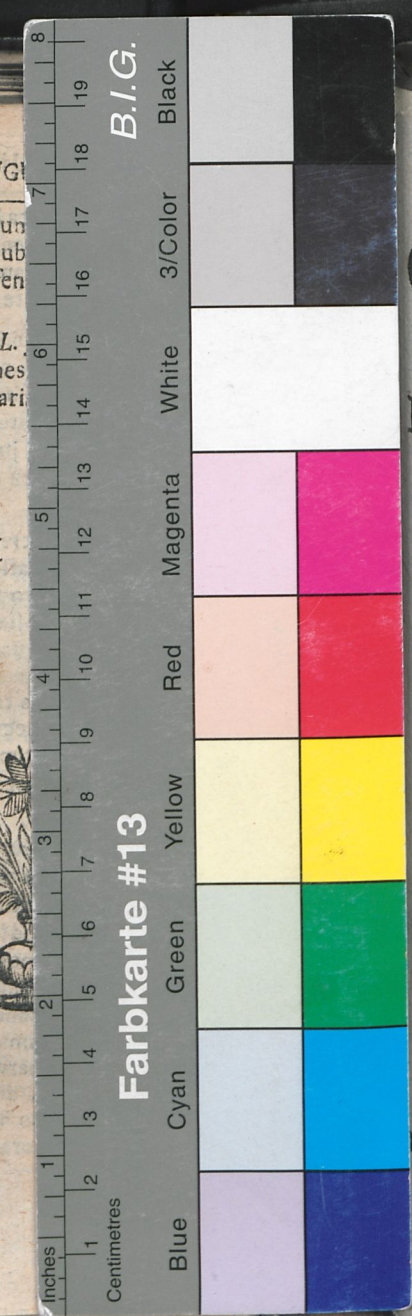
ULB Halle 3
004 842 391

K078

212
1713

DISSERTATIO IVRIDICA INAVGVRALIS,
DE
CONCVBINATV, 212

QVAM
PRAESIDE
DN. CHRISTIANO THOMASIO, 8

ICTO CELEBERRIMO,
FACVLTATIS IVRIDICAE H. T. DECANO,
PRO LICENTIA

SVMOS IN VTROQVE IVRE HONORES DOCTORALIA
MORE MAIORVM CAPESSENDI,

IN ACADEMIA FRIDERICIANA,
ERVDITORVM EXAMINI SVBIECIT

ERHARDVS IVLIVS KIECHEL,
VLMENSIS,

AD D. VIII. APRIL. ANNO CIOIOCCXIII.

VT DESIDERIIS MVLTORVM SATISFIERET,

I E N A E,
REC. LITTERIS IO. BERNH. HELLERI, 1748.

